

"פרח לנו שער"

מקבץ הלכות
לימי חודש אלול וחגי תשרי
תשפ"ד

תושבי עירנו היקרים

בספר מלכים (ב', ד') מסופר סיפורה של האשה השונמית אשר היתה מארחת בעליית ביתה את אלישע הנביא ואת גחזי נערו. אלישע הנביא היה מעוניין לגמול לאשה על הכנסת האורחים שלה והוא מבקש מגחזי לשאול אותה מה לעשות עבורה:

(יא) וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹא נְשָׁמָה וַיִּסֶּר אֶל־הָעִלְיָה וַיִּשְׁכַּב־נְשָׁמָה: (יב) וַיֹּאמֶר אֶל־גִּחְזִי נִעְרֹ קְרֹא לַשּׁוֹנְמִית הַזֹּאת וַיִּקְרָאֶלָּה וַתַּעֲמֵד לִפְנֵיו: (יג) וַיֹּאמֶר לוֹ אֶמְרִנָּה אֵלֶיהָ הֲנִי חֲרָדָת אֵלֶינוּ אֶת־כָּל־הַחֲרָדָה הַזֹּאת מָה לַעֲשׂוֹת לָךְ הֲיֵשׁ לְדַבְּרֶךָ אֶל־הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל־שָׂר הַצָּבָא וַתֹּאמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנִכִּי יֹשֶׁבֶת.

מובא בזוהר שבכל מקום במקרא בו כתוב "ויהיו היום" הכוונה לראש השנה, וא"כ גם כאן, בסיפור האשה השונמית, התרחש האירוע בראש השנה, והמלך המוזכר בפסוקים הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה. בשליחותו של אלישע פונה גחזי אל האשה ושואל אותה מה ברצונה שיבקש עבורה מהקב"ה הדין היום את העולם. תשובתה של האשה: "בתוך עמי אנכי יושבת". איני רוצה שיזכירו אותי ויביאו את ענייני לפני הקב"ה בנפרד, אלא רק כחלק מכלל ישראל.

"כִּי אָדָם אֵין צָדִיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה־טוֹב וְלֹא יִחָטֵא" (קהלת ז) כאשר אדם מבליט את עצמו ומוציא את עצמו מן הכלל מביטים עליו המקטרגים ומזכירים את חטאיו, אולם כאשר הוא כולל עצמו בתוך כלל ישראל הרי הוא זוכה לרחמיו של הקב"ה, כי רחמיו של הקב"ה נמצאים תמיד על העם כולו ביחד.

"אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרין מי מטהר אתכם אביכם שבשמים... ואומר (ירמיה י"ז) מקוה ישראל ה' מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל" (משנה יומא).

אומר בעל הנהיבות שלום שבמילים: "מקוה ישראל ה'" - רמזים שלושה עניינים המטהרים יהודי: **מקוה:** יהודי הטובל במקוה נטהר. **ישראל:** ע"י שיהודי דבוק ומקושר לישראל אחיו, הרי זה מטהר אותו. ה': מטהר יהודי, הדבקות בישראל אחיו מביאה אותו להיות דבוק בקב"ה המטהר אותו.

דומה שבשנה זו, יותר מבכל שנה, בעומדנו בפתחם של הימים הנוראים עלינו לחזור ולהזכיר לעצמנו כי עם אחד אנחנו. תפילותינו ובקשותינו הינן על העם כולו, וגם בקשותינו הפרטיות הינן רק מכח היותינו אבר מאבריה של האומה הישראלית, וכחלק מהבקשות על הכלל כולו.

יה"ר ששנת תשפ"ד הבעל"ט תהיה שנה של חיבור ואחדות ומתוך כך נזכה אנחנו וכל כלל ישראל להכתב ולהחתם לשנה טובה ומתוקה.

הרב שלמה אישון
רב מזרח העיר
רעננה

הרב יצחק פרץ
רב העיר
רעננה

ברכת חג לתושבי העיר

ראש השנה האזרחי נחגג ברחבי תבל באמצעות זיקוקי דינור, נשפי ריקודים וכדור בדולח שיוּרד בספירה לאחר שמוביל למסיבת חצות. ואצלנו? בראש השנה מתכנס העם היהודי בבתי הכנסת וזועק **"בראש השנה יכתבון. מי יחיה ומי ימות"**. בניגוד לשנה החדשה האזרחית, בראש שנה היהודי לא מופיעים זמרים ואמנים. על בימות בתי הכנסת יעלו רבני הקהילות והם לא ידברו על "הישגנו המפוארים" או יציגו רשימות הצלחה, אלא על **"הנני העני ממעש, מי בקצו ומי לא בקצו"**. רב הקהילה ידרוש מכל אחד מאתנו לחשוב על המעשים שלנו. לחשוב על החטאים שלנו. **לחשב מסלול מחדש.**

היהדות רואה בראש השנה סיבה להתכוננות פנימית, לא חיצונית. לבחון את עצמנו - אשמנו? בגדנו? "איפה טעינו? מה לא עשינו?" כמאמר השיר. ראש השנה נועד לסיכומים והתחלות חדשות. סוג של טיפול פסיכולוגי עצמי. ווידוי אישי שאמור להתבצע בחדר סגור, בצנעה, בבושט פנים - המתוודה לבדו מול המוודה.

לא אצלנו... באמירת סליחות אנחנו לא מתבודדים בבושט פנים. להיפך, אצלנו כולם מתכנסים ומפרטים ביחד ובקול רם את כול החטאים שלנו - "אשמנו, בגדנו, גזלנו". כולנו חוטאים. כולנו עבריינים. השיא הוא כשכולם שרים בגאווה "חטאנו לפניך רחם עלינו" מה זו התכנסות ההמונים לאמירת הווידוי? מה זו השמחה הזו? איפה כאן הבושה מהמעשים הרעים שעשינו?

המפתח להבנה של ההתנהגות היהודית הזו הוא הרעיון של העשירי למניין. תחשבו על בית כנסת שבו יושבים משה, רש"י, רבי עקיבא, תשעה ממנהיגי ישראל. מחכים. אי אפשר להתחיל בתפילה. פתאום כננס בדלת נער בגיל מצוות וזהו - יש מניין, אפשר להתחיל להתפלל. ללא הנער הצעיר - כל הגדולים והחשובים לא שלמים. בניגוד לחברה המערבית ששמה את **האני** במרכז והכול משועבד אל הפרט, ביהדות אין **אני**. יש אנחנו. יש משפחה, יש מניין, יש עם! הצרות והחטאים אינם אישיים. אנחנו מבינים שברמה האישית **"אין צדיק בארץ ולא יחסא"**. בתפילת כול נדרי באמירה **"אנו מתירין להתפלל עם העבריינים"** - אנחנו מתכוונים לעצמנו! אנחנו העבריינים! אבל כשרעיון המניין הוא במרכז. כשהמשפחה והעם במרכז - תהליך החזרה מהחטא יכול להיות משותף, בתפילה המונית אחת.

הבה ננצל את הימים שבין ראש השנה ליום כיפור, עשרת ימי תשובה, לחיבור. חיבור בינינו לבין עצמנו, בינינו לבין משפחותינו, בינינו לבין עמנו. בעוצמה הזו של החיבור והאחדות בינינו נעמוד לפני קוננו ונאמר **"כי אנו עמך ואתה אלוקינו - סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו"**.

שנה טובה, כתיבה וחתימה טובה

ממני ומכל עובדי המועצה הדתית רעננה.

אריה פרידמן

יו"ר המועצה הדתית

רעננה

מהלכות חודש אלול וראש השנה

מנהגי חודש אלול

- א. מר"ח אלול ואילך הם ימי הרחמים והסליחות וימי רצון. ויש לכל אדם לפשפש בחודש זה במעשיו, לתקן את הטעון תיקון ולשוב בתשובה שלמה.¹
- ב. נוהגים לומר עשרה מזמורי תהילים בכל יום מראש חודש אלול ועד ראש השנה כמניין כפ"ה. היות שלא גומרים ספר בכל יום, אומרים ביהי רצון שאחר אמירת התהילים 'בזכות מזמורי תהילים' וכו'. כשיש עשרה אומרים קדיש אחר אמירת יהי רצון. ונהגו להשלים ספר תהילים פעם שלישית מראש השנה עד יום כיפור.²
- ג. אשכנזים נהגו לומר פעמיים ביום, בסיום תפילת שחרית ובסיום תפילת מנחה או ערבית, מזמור כ"ז שבתהילים לדוד ה' אורי וישעי וכו'.³ ביום שמתפללים מוסף יש האומרים אחר שחרית לפני אין כמוך ויש שנהגו לאומרו בסיום התפילה כלומר לאחר מוסף.⁵
- ד. בארץ ישראל אומרים את המזמור הנ"ל עד הושענא רבא ועד בכלל, ובחוץ לארץ - עד שמיני עצרת.⁶
- ה. מר"ח אלול ואילך מתחילים לתקוע בשופר אחר תפילת שחרית, ויש מקומות שתוקעים גם כן אחרי מנחה (לפני הלילה).⁷
- ו. נהגו שהכותב איגרת שלומים לחבירו מר"ח אלול רומז לו שמתפלל עליו לשנה טובה.⁸

סליחות חודש אלול

- א. נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים מראש חדש אלול ואילך עד יום הכיפורים.⁹ מנהג אשכנזים לומר סליחות ממוצאי שבת שקודם ראש השנה, ואם אין ארבעה ימים - ממוצאי שבת שלפניו.¹⁰
- ב. היורד לפני התיבה לאמירת סליחות, וביחוד לאמירת י"ג מידות, מתעטף בטלית אפילו קודם זמן ציצית.¹¹
- ג. אם מתעטף בטלית לפני זמן ציצית יתעטף בטלית ששאל מחברו, ויתכוון שלוקחה משום כבוד הציבור, ולא יתעטף בטלית הקהל,¹² ואם

- אין לו טלית של חברו ומתעטף לפני זמן ציצית בטליתו או בטלית הקהל, יתעטף בלא ברכה, וכשיגיע זמן ציצית יאחז בציציות ויברך.¹³
- ד. אין אומרים י"ג מידות קודם לחצות הלילה וכן אין אומרים וידוי במוצ"ש קודם חצות משום קדושת השבת.¹⁴
- ה. המשכימים לסליחות קודם שיאור היום נוטלים ידיהם ומברכים על נטילת ידיים, אשר יצר ואלוקי נשמה וכן ברכות התורה קודם לאמירת סליחות.¹⁵
- ו. התחילו סליחות בלא מניין לא יאמרו חצי קדיש. כשיושלם מניין יאמרו שלושה פסוקים ואח"כ חצי קדיש.¹⁶
- ז. בסיום הסליחות אומרים קדיש תתקבל, ואם לא נשאר מניין אף על פי כן יאמר הש"צ קדיש.¹⁷
- ח. נחלקו הפוסקים לגבי נפילת אפיים בלילה, אמנם אם הוא קרוב לעלות השחר נופלים על פניהם, והמשנה ברורה הביא להקל כבר מחצות.¹⁸ לכל הדעות מותר לומר המזמור בלילה.¹⁹
- ט. יחיד שאינו יכול להגיע למניין אומר סליחות, אולם אינו אומר י"ג מידות, ולא את הבקשות הנאמרות בלשון ארמית.²⁰ יחיד יכול לומר י"ג מידות כדרך שקוראים בתורה (בטעמי המקרא).²¹

ערב ראש השנה

- א. בסליחות של ערב ראש השנה נופלים על פניהם גם אם סיימו אמירת סליחות ביום.²²
- ב. בתפילת שחרית אין נופלים על פניהם, ואומרים למנצח, וכשיש קריאת התורה אומרים א-ל ארך אפיים.²³
- ג. נהגו לצום בערב ראש השנה, ואין משלימים התענית, ואין צריך קבלה במנחה שלפניה.²⁴ ובזמננו השתנה המנהג ורבים אינם צמים כלל בערב ראש השנה.²⁵
- ד. נהגו לילך על הקברות ערב ראש השנה להרבות שם בתחינות, ונותנים צדקה לעניים.²⁶
- ה. הנוהגים לומר כל ע"ש לפני מנחה מזמור ק"ז שבתהילים נוהגים לאומרו גם בערב ראש השנה ויש שלא נהגו.²⁷
- ו. נוהגים לטבול בערב ראש השנה. זמן הטבילה - החל משעה קודם חצות היום.²⁸
- ז. נהגו לעשות התרת נדרים בערב ראש השנה, וכל אחד ינהג כסדר הנהוג בקהילתו.²⁹
- ח. אין תוקעין בשופר בערב ראש השנה גם כשחל בשבת, ואם רצונו להתאמן - יתקע בחדר סגור.³⁰

ראש השנה שחל בשבת

- א. בהדלקת נרות מברכים להדליק נר של שבת ושל יום טוב.³¹ טענה והזכירה שבת בלבד - יצאה יד"ח משום שיו"ט נקרא גם שבת. הזכירה יו"ט בלבד - תדליק נר נוסף ותברך להדליק נר של שבת ושל יו"ט.³²
- ב. בני אשכנז אין אומרים אבינו מלכנו בר"ה שחל בשבת וכן נוהגים חלק מבני ספרד, ורבים מבני ספרד נוהגים לאומרו גם בשבת.³³
- ג. בתפילות ר"ה שחל בשבת משנים בנוסח התפילה ובמקום "יום תרועה" אומרים "זכרון תרועה". טעה ואמר "יום תרועה" וסיים את הברכה - אינו חוזר.³⁴
- ד. בתפילת עמידה בר"ה שחל בשבת מוסיף בברכה האמצעית: "או"א רצה נא במנוחתנו... והנחילנו..." וכו' וחותר: "מלך על כל הארץ מקדש השבת וישראל ויום הזכרון". חתם: "מקדש ישראל ויום הזכרון" בלא להזכיר שבת, או "מקדש השבת" בלבד - יצא בדיעבד ידי חובה.³⁵
- ה. אין תוקעים בשופר בראש השנה שחל בשבת, והשופר הוא מוקצה ואסור לטלטלו.³⁶
- ו. כשחל יום ראשון של ר"ה בשבת רבים נוהגים לדחות את אמירת תשליך ליום השני.³⁷
- ז. סעודה שלישית יש לאכול לכתחילה לפני זמן מנחה קטנה בכדי שיאכל סעודת ליל יו"ט שני לתיאבון. לא אכל לפני זמן מנחה קטנה יכול לאכול גם אח"כ אך יאכל רק מעט פת (יותר מכביצה).³⁸
- ח. בליל יו"ט שני של ראש השנה מדליקים נרות רק לאחר צאת השבת, ונהגו להדליק אחר חזרתם מבית הכנסת.³⁹ יש להכין נר נשמה מערב שבת בכדי להדליק ממנו את הנרות בליל יו"ט שני.
- ט. בתפילת ערבית בליל יו"ט שני מוסיפים "ותודיענו"⁴⁰. אם לא אמר אינו חוזר ויסמוך על ההבדלה שיעשה על הכוס (בקידוש).⁴¹
- י. הקידוש בסדר יקנה"ז (יין, קידוש, נה, הבדלה, זמן).
- יא. אין להכין משבת ליו"ט שני של ראש השנה. לאחר צאת השבת, אם רוצים לעשות מלאכה המותרת ביו"ט לפני הקידוש ולא אמרו בתפילת ערבית "ותודיענו" יאמרו "ברוך המבדיל בין קודש לקודש".⁴²

השינויים בתפילה עד אחר יום כיפור

- א. מליל א' של ראש השנה ועד אחר תפילת נעילה ביום הכיפורים, סיום ברכת "אתה קדוש" משתנה ואומרים "המלך הקדוש" וכן בברכת "השיבה שופטנו" מסיימים "המלך המשפט".⁴³

- ב. אם שכח או שהוא מסופק לגבי סיום ברכת אתה קדוש חוזר לראש,⁴⁴ אולם בראש השנה ויום כיפור אם זוכר שהתחיל "ובכן תן פחדך..." ומסופק רק לגבי סיום הברכה אינו צריך לחזור לראש.⁴⁵
- ג. אם שכח או מסופק בברכת "השיבה שופטנו": לדעת השולחן ערוך אם נזכר קודם שעקר רגליו חוזר לברכת השיבה, ואם עקר רגליו חוזר לראש, וכן מנהג הספרדים. לדעת רמ"א אינו צריך לחזור, וכן מנהג האשכנזים.⁴⁶ בדיעבד אם אמר מלך המשפט ולא המלך המשפט יצא.⁴⁷
- ד. תיקנו הגאונים להוסיף בסיום ברכת אבות זכרנו לחיים וכו', ובסיום ברכת גבורות מי כמוך וכו', ובסיום ברכת הודאה וכתוב לחיים וכו', ובסיום ברכת שלום בספר חיים וכו'. אם שכח אינו חוזר. אם לא אמר עדיין את השם שבסיום הברכה יכול לחזור ולומר ולסיים הברכה.⁴⁸
- ה. בשבת תשובה וכן ראש השנה וביה"כ שחלים בשבת אומר בברכה "מעין שלש" המלך הקדוש.⁴⁹

ברכת איש לרעהו

- א. נוהגים שאומר כל אחד לחברו לשנה טובה תכתב, 50, ויש המוסיפים גם ותחתם (ולאשה תכתבי ותחתמי). 51 ויש שהוסיפו לאלתר לחיים טובים ולשלום.⁵²
- ב. ברכה זו נאמרת בליל א' של ראש השנה ולא ביום ראש השנה אחר חצות.⁵³ וי"א שיש לברך כן גם בליל ב' של ר"ה, וכן ביום הראשון אחר חצות.⁵⁴

הסימנים בראש השנה

- א. יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה, רוביא, כרתי, סלקא, תמרי, קרא, ויש נוהגים לאכול תפוח מתוק בדבש, ויש אוכלים רימונים, ויש אוכלים ראש כבש.⁵⁵ יש הנוהגים לטבול פרוסת המוציא בדבש.⁵⁶
- ב. נהגו לומר יהי רצון בעת אכילת כל מין מהמינים דלעיל,⁵⁷ נחלקו האחרונים אם יאמר היה"ר בהזכרת ה' או ללא הזכרה.⁵⁸ על כל מין ומין יאמר היה"ר במובן של שפת המדינה בה הוא נמצא.⁵⁹
- ג. ברכת המוציא אינה פוטרת דבר שאין מלפתים בו את הפת, ולכן מברך בורא פרי העץ על המינים השייכים לברכה זו, וכן בורא פרי האדמה על מינים שאין מלפתים בהם את הפת (כגון אבטיח או מלון) - אף אם אוכלם לאחר ברכת המוציא.⁶⁰ וי"א שה"קרא" ודאי

אין מלפתים בו את הפת ויברך עליו בורא פרי האדמה ויפטור שאר מינים⁶¹.

- א. היות שבין הסימנים יש גם משבעת המינים יש לברך עליהם בורא פרי העץ ולפטור שאר מיני העץ⁶² ואם רוצה לאכול התפוח בדבש תחילה טוב שיביא שאר המינים אחר אכילתו⁶³.
- ב. יש הנוהגים לעשות הסימנים הנ"ל גם בליל שני, ויש שלא נהגו⁶⁴.

דברים שיש להיזהר באכילת הסימנים

- א. האוכלים תמרים לחים או יבשים, יבדקו אם אין בהם תולעים. הדרך הפשוטה - לחצות את התמר, להוציא את הגלעין, ולהסתכל בשני החצאים מהצד החיצוני ומהצד הפנימי מול מקור אור, לראות שאין פירורים או חרקים, אם נראה בשר הפרי חלק ונקי יאכלנו.
- ב. אם אוכל מהזן ברהי (צהוב הנמכר באשכולות) ישטוף במים מפני כנימות ויראה מבחוץ שאין חדירה פנימה.
- ג. האוכלים עלי סלק (מגולד) או עלי תרד, וכן האוכלים פרסה (כרתי) יאכלו רק מגידול מפוקח לענין תולעים.
- ד. יש האוכלים קלחי סלק. יש לחתוך כסנטימטר מתחת לעלים ולראות שאין חדירה או כרסום, (בדר"כ לבנים) ויש שנמנעים לאכול קלחי סלק, בגלל צבעו האדום שמורה על חטא, ע"פ הפסוק אם יהיו חטאיכם כשני וכו'.
- ה. רוביא - יש כמה מינים הנהוגים בעדות השונות, יש הנוהגים לקחת מה שנראה כתרמילי אפונה רחבים, יש לשוטפם היטב ולראות שהם שלמים מכל צידיהם. הלוקחים מיני קטניות שונים. ישרו אותם מספר שעות במים, ואח"כ יפרסו כמות קטנה על כף היד ויבדקו משני הצדדים שאין חורים או כתמים כהים פנימיים או חיצוניים, הנהוגים בפול בדיקתו קשה מאד וראוי להשתמש בפול חצוי. המשתמשים בסוג האפונה הארוכה שיש בה גרגרים בולטים, יבדקו שהיא שלמה לכל אורכה, וכן לשטוף היטב.
- ו. רימון - (ביחוד מגינות פרטיות לא מטופלות) לראות שכל הקליפה שלמה מכל צדדיה, וכן לחצות ולראות שאין מסתובבים בתוכו תולעים וחרקים (בדרך כלל לבנים).
- ז. תפוח עץ רצוי לקלף משום החומר המדגן שיש עליו. בכל מקרה יש לשטוף היטב.
- ח. דגים - לקנות רק במקומות עם הכשר, והקפואים עם חותמת נבדק.

אמירת יהי רצון

- א. את ה"יהי רצון" אומרים אחר תחילת האכילה של אותו המין⁶⁵. בדיעבד אם אמר יהי רצון בין אכילה לברכה לא נקרא הפסק⁶⁶.
- ב. על תפוח עץ יאמר שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה.
- ג. על תמרים יאמר שיתמו שונאנו, ויש מוסיפים אויבנו וכל מבקשי רעתינו.
- ד. על רימון יאמר שירבו זכויותינו, וי"א נרבה זכויות כרימון, וי"א שנהיה מלאים מצוות כרימון.
- ה. על דגים יאמר שנפרה ונרבה כדגים.
- ו. על ראש (כבש, דג), יאמר שנהיה לראש ולא לזנב. על ראש של כבש יש מוסיפים ותזכור לנו עקידתו ואילו של יצחק אבינו ע"ה. ויש מוסיפים בן אברהם אבינו ע"ה.
- ז. על קרא-דלעת, (לא נחשב כירק נגוע) יאמר שיקראו לפניך זכויותינו ותקרע רוע גזר דינו.
- ח. על סילקא, יאמר שיסתלקו שונאינו ומשטינו.
- ט. על רוביא יאמר שירבו זכויותינו ויש מוסיפים ותלבבנו.

קידוש ליל שני של ר"ה

- א. בקידוש בליל שני של ראש השנה ילבש בגד חדש או יניח לפניו פרי חדש ויברך שהחיינו, אך גם אם אין לו - יברך שהחיינו⁶⁷.
- ב. בשעה שמברך שהחיינו בליל ב' של ר"ה כוונתו בברכה תהיה על היום טוב וכדי להוציא עצמו מחשש ברכה לבטלה יתכוין גם על הפרי או הבגד⁶⁸.
- ג. לכתחילה מיד בסיום שתיית היין של קידוש יברך על הפרי המונח לפניו לברכת שהחיינו, ויש חולקים וסוברים שיברך על הפרי החדש לאחר נטילת ידיים וברכת המוציא⁶⁹.

ברכת שהחיינו

- א. מן הדין אין מברכים שהחיינו בשעת הדלקת הנר אלא רק בקידוש, אמנם כבר נתפשט המנהג שאשה מברכת שהחיינו בשעת הדלקת הנר, והנהגת כך אין למחות בידה ויכולה להמשיך במנהגה⁷⁰.
- ב. אשה המדליקה נרות בליל ב' דר"ה ומנהגה לברך שהחיינו בשעת הדלקה תלבש בגד חדש. אם אין לה בגד חדש תניח לפניו פרי חדש ותדליק סמוך לקידוש כדי שתוכל לאכול בסמוך לברכה⁷¹.
- ג. מברכים שהחיינו על כל פרי או ירק שמתחדש משנה לשנה⁷², וכן

- אם מתחדשים פעמיים בשנה.⁷³
- ד. היו מונחים לפניו כמה סוגי פירות חדשים מברך פעם אחת שהחיינו ופוסט את כולם.⁷⁴
- ה. היה לבוש בגד חדש שצריך לברך עליו עכשיו שהחיינו ובאותו זמן היה מונח לפניו פרי חדש שגם עליו צריך לברך שהחיינו. או שהיה מונח לפניו פרי שברכתו בורא פרי העץ ופרי שברכתו בורא פרי האדמה, לדעת כף החיים, בברכה אחת פוסט שניהם, לדעת הגרשז"א אין לכלול בברכה אחת שני דברים השונים במהותם.⁷⁵
- ו. מברכים שהחיינו על פרי שהדרך לאוכלו מבושל או חי ומבושל.⁷⁶
- ז. מין פרי או ירק הנמצא בשוק כל השנה היות ונשמר בקירור וכד' אין מברכים עליו שהחיינו אף אם זו עונת חידושו. אמנם אם ניכר במראהו ובטעמו שנתחדש מברכים שהחיינו.⁷⁷

תקיעת שופר

- א. מצוות עשה מהתורה לשמוע שופר בראש השנה⁷⁸ ומצוותה מהנץ החמה. תקע משעלה עמוד השחר - יצא.⁷⁹
- ב. השנה (תשפ"ג) אין תוקעים ביו"ט ראשון משום שחל בשבת, אלא רק ביו"ט שני, והמצווה היא מדרבנן.
- ג. מדין תורה יש לשמוע תשע קולות, דהיינו שלוש פעמים תקיעה תרועה תקיעה. ולפי שברכות השנים התעורר ספק מהי התרועה האמורה בתורה אנו תוקעים שלושים קולות כדי להסתלק מן הספק: שלוש פעמים תקיעה שברים תרועה תקיעה, שלוש פעמים תקיעה שברים תקיעה, ושלוש פעמים תקיעה תרועה תקיעה.⁸⁰
- ד. למעשה נוהגים לתקוע בבית הכנסת מאה קולות.⁸¹ שלושים לפני מוסף, שלושים בתפילת לחש של מוסף, שלושים בחזרת הש"ץ ועשרה בסוף התפילה. יש שאינם תוקעים בתפילת לחש ומשלימים למאה קולות בסיום התפילה.⁸²
- ה. שלושים התקיעות שלפני מוסף נקראות תקיעות דמיושב משום שהציבור רשאי לשבת בהם ורק התוקע צריך לעמוד.⁸³ התקיעות שבמוסף נקראות תקיעות דמעומד משום שגם הציבור חייב לעמוד בהם. וכן יחיד שתוקעים לו - יעמוד.⁸⁴ ומנהג האשכנזים לעמוד גם בתקיעות דמיושב.⁸⁵
- ו. צריך התוקע לכוון להוציא ידי חובה את כל השומעים, וצריכים השומעים להתכוון לצאת ידי חובה.⁸⁶
- ז. לפני תקיעת השופר מברך שתי ברכות: לשמוע קול שופר ושהחיינו.⁸⁷

- השנה שתוקעים בשופר רק ביום השני גם הספרדים מברכים שהחיינו ביום השני.⁸⁸
- ח. אסור לתקוע ולשומעים להפסיק בדיבור בין הברכות לתקיעות, ואם הפסיק שלא לצורך התקיעות - חוזר ומברך.⁸⁹ וכן אין עונים "ברוך הוא וברוך שמו" על ברכת התוקע.⁹⁰ וכן אין להפסיק בדיבור בין התקיעות, ובין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד.⁹¹
- ט. מי שבא לבית הכנסת לאחר שכבר בירך התוקע על השופר, ושמע את כל התקיעות - יצא ידי חובה. וי"א שרשאי לברך את הברכות בעצמו בין סימן לסימן בתקיעות דמיושב.⁹²
- י. מי שלא שמע תקיעות בבית הכנסת, כשבא התוקע לתקוע לו ולהוציא ידי חובתו, אם התוקע יצא כבר יד"ח יברך השומע את הברכות,⁹³ ואם אין השומע אינו בקי לברך - יברך התוקע. והנהוגים שהתוקע מברך בכל מקרה אין למחות בידם.⁹⁴
- יא. נשים פטורות משמיעת שופר משום שזו מצוות עשה שהזמן גרמא, ורוב הנשים קבלו על עצמן להחמיר ולשמוע שופר.⁹⁵ נשים שלא שמעו את התקיעות בבית הכנסת, מותר לתקוע להן. נשים ספרדיות לא תברכנה על התקיעות וגם התוקע לא יברך להן, ואילו נשים אשכנזיות רשאיות לברך בעצמן אך התוקע לא יברך להן אלא אם כן לא יצא עדיין ידי חובה.⁹⁶
- יב. נכון שהתלמיד חכם שבציבור יאמר לקהל דברי כיבושין לפני התקיעות, לעוררם לשוב בתשובה שלימה, כלשון הרמב"ם: 97 "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה..."

1 מט"א תקפ"א א, י. שאותן ארבעים יום האחרונים שהיה משה בהר התחילו ב"ח אלול וביו"כ נתרצהלו הקב"ה (אלף למטה שם ס"ק ב). ומצאו לזה כמה רמזים: "ומל ה' אלוהיך את לבבך ואת לבב זרעך" ר"ת אלול שהוא מסוגל לתשובה. "ואשר לא צדה והאלוקים אנה לידו ושמתי לך..." ר"ת אלול שהוא עת רצון לכפרה. וכן נרמז בפסוק "אני לדודי ודודי לי" ר"ת אלול, וסופי תיבות בגימטריה ארבעים - כנגד ארבעים יום שמר"ח אלול ועד יוה"כ. (אלף למטה שם ס"ק א. משנה ברורה שם ס"ק א). וכן הביאו רמזים נוספים: אחרי ארי (חדש אב מזלו אריה) ולא אחרי אשה (חדש אלול מזלו בתולה). כאשר האחים משכנעים את יעקב לשלוח עימם את בנימין לול"א התמהמהנו כי אתה שבנו זה פעמים, לול"א' בהיפוך אלול כשעושים תשובה בזמנה מרויחים בכפליים

2 מט"א תקפ"א סע' ח' משנ"ב ס"ק ג'. וכן הנהגים לומר תהלים כל אלול עם תחנונים יהי רצון אין להתחיל בראש חדש. משנ"ב שם ס"ק א'.

3 מט"א שם, ו', קצה המטה ט"ו. משנ"ב ס"ק ב'. ובסגולת מזמור זה ר' אלף למטה ה' שמקורו ממדרש שוחר טוב כז: אורי בראש השנה, ישעי ביום הכיפורים, יצפני בסכה חג סוכות. וכן הוא במד"ר ויקרא כ"א ד'. ור' בקצה המטה שם יג שהעיר שבמדרש לא מוזכר סוכות. ור' בסידור האר"י (לר' שבתאי) וכן בספר פנים יפות לבעל ההפלאה לפר' אחרי מות שיש בו י"ג פעמים שם הוי"ה ברוך הוא, ובר"ח

- אלול נפתחים י"ג מקורות מ"ג מכילין דרחמי. וכן יש שאמרוהו אחר שמונה עשרה דשחרית היות ששייר ל"ג מידות שאומרים בין שמונה עשרה לחצי קדיש.
- 4 משנ"ב שם, וכן במט"א.
- 5 מט"א שם.
- 6 מט"א ומשנ"ב הנ"ל. (במט"א כתב מ"ח אלול ועד יום כפור אלא שהביא המנהג לומר בסוכות) בחו"ל שנהגו לישב בסוכה בשמיני משום ספיא דיומא אומרים אותו ביום השמיני, בא"י כבר לא יושבים בסוכה ובטל טעם אמירתו. שבת הלוי פז, וכן נהג החזו"א.
- 7 רמ"א תקפ"א א'. ואם שכחו לתקוע בשחרית יתקעו לאחר תפילת מנחה (לפני הלילה), אג"מ או"ח ח"ד סי' כ"א אות ה' ע"ש ביאור כל העניין.
- 8 באה"ט תקפ"א י'. בליקוטי מהר"ח הביא אסמכתא, וישאלו איש לרעהו לשלום, ר"ת אלול, ואנשי מעשה נהגו לאחל מט"ו באב כתיבה וחתימה טובה. סמך לענין: חמשה עשר באב כתיבה וחתימה טובה שניהם בגי' 928. ובשע"ת אות א' הביא מברכי יוסף לעשות התרת נדרים בימי אלול, סמך לדבר: "לא יחל דברו ככל".
- 9 שו"ע תקפ"א א'. והיות שבר"ח אין אומרים תחנונים מתחילים ביום ב' אלול. משנ"ב ס"ק א', באה"ט שם. אשמורת היא סוף הלילה שאז שט הקב"ה בעולם. (באה"ט ומשנ"ב הנ"ל)
- 10 רמ"א שם, שם, ובטעם הדבר הביא הגר"א מהר"ן פ"ק דר"ה (ג' א' ד"ה בראש) שנהגו להשכים באשמורת הבוקר מכה"ל באלול שהוא יום בריאת העולם, ובאר שהיות שאין לתאריך יום קבוע בחור את יום ראשון שהוא יום תחילת הבריאה. ובמרדכי פ"ק דר"ה (סימן תש"ח) כתב דלפיכך תקנו חכמים להתענות ד' ימים לפני ר"ה כנגד ד' ימים שמר"ה ליה"כ שאוכלין בהם, ואלו הן: שני ימים של ר"ה ושבת שובה וערב יום כפור, וכתבו הט"ז ס"ק ב' והמג"א ס"ק ג' שלכן נהגו שיהיו לפחות ארבעה ימי סליחות לפני ר"ה, וכדי שיהיה יום מסוים תקנו להתחיל ביום א'. וכ"כ במשנ"ב שם ס"ק ו', והוסיף טעם נוסף שכן מצינו בקרבנות שטעונים ביקור ארבעה ימים קודם הקרבה. ומה שנהגו דווקא במוצאי שבת ולא בראשון באשמורת הבוקר ר' לקט יוסף (חלק א) שכתב: "כי העם שמחים מחמת מצות התורה שהם לומדים בשבת, וגם מחמת ענג שבת, ואמרינן אין השכינה שורה לא מחמת עצלות ולא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה של מצוה. לכן טוב להתחיל להתפלל מתוך שמחה של מצוה, וגם הפיית התחיל במוצאי מנוחה".
- 11 משנ"ב שם ס"ק ו'. ואם אין טלית, עי' פמ"ג בא"א ג' סי' תקפ"א שנשאר בסוף בצ"ע. ובקצש"ע קכ"ח ו' כתב שאם אין טלית יכול לומר הסליחות וי"ג מידות בלא טלית.
- 12 משנ"ב סי' י"ד ס"ק י"א, ותקפ"א ס"ק ו'. לדעת הט"ז והמהרש"ל אין מברכים על טלית שאולה, אולם השו"ע (יד, ג) פסק כראש שמברכים על טלית שאולה ולכן נתנו העצה שלוקח הטלית משום כבוד הציבור בלבד.
- 13 שעה"צ שם אות ה'.
- 14 שעת"ת תקפ"א א'. משנ"ב תקס"ה ס"ק י"ב.
- 15 מט"א תקפ"א ס' י"ב. פמ"ג שם בא"א ג'. נחלקו שו"ע ורמ"א סי' מ"ז ס' ט' האם רשאי לומר פסוקים דרך תפילה ותחנונים קודם ברכה"ת, משנ"ב שם ס"ק כ"ז-כ"ח, ובכה"ח שם ס"ק מ"ט, וס"ק נ"ה-נ"ז, וע"ע באה"ט סי' ו' אות ו' ומשנ"ב שם, ס"ק י"א, ובאלף למגן תקפ"א כ"ז. אחר הסליחות מתחילים מברכת הנותן לשכוי. ויש להזכיר לציבור ליטול ידיהם פעם נוספת אחר שיאור היום - מט"א שם י"ב.
- 16 מט"א שם ס' י"ז משנ"ב תקפ"א ס"ק ד'.
- 17 מט"א ומשנ"ב שם, וע"ע שעת"ת סי' נ"ה אות ב', ובמשנ"ב שם ס"ק י"ח, ושעה"צ אות י"ב.
- 18 שו"ע קלא"א ג': "ובלילי אשמורת נוהגים ליפול על פניהם שהוא קרוב ליום", ובמשנ"ב שם, ס"ק י"ח היקל מחצות, ושם ס"ק י"ט שיש נוהגים להאריך בסליחות עד נכון יום.
- 19 משנ"ב שם, ס"ק ט"ז.
- 20 משנ"ב תקפ"א ס"ק ד', כה"ח ס"ק כ"ו, שו"ע ק"א ד' ומשנ"ב שם ס"ק י"ט, וע"כ רק בציבור יכול לומר יקום פורקן.
- 21 שו"ע תקס"ה ס' ה' ובאה"ט ה' עפ"י תה"ד סי' ח. ובאחרונים העירו שצריך לגמור הפסוק ולא לסיים בנקה. ועי"ש בבאה"ט אות ו' ובמשנ"ב יג מחלוקת האחרונים בהסבר דברי הרמ"א.
- 22 שו"ע תקפ"א ס' ג', משנ"ב ס"ק כ"ג, ובמט"א ס' ל"ג.
- 23 מט"א ס' מ"ט.

- 24 שו"ע תקפ"א ס' ב' וברמ"א, משנ"ב ס"ק ט"ז, קצש"ע קכ"ח ס' י"ד, ובאה"ט אות ט', וראה עוד במט"א שם, ס' נ"ז.
- 25 מקראי קודש (הררי) ר"ה פרק ב הערה יא בשם הגר"מ אליהו שבדורנו לא נהגו להתענות, ובשם הגר"ש אלישיב שתלוי במנהג המקומות.
- 26 רמ"א שם ס' ד' משנ"ב ס"ק כ"ז, ויתן הצדקה קודם שיאמר התחנות, ואין לילך על קבר אחד פעמיים באותו יום.
- 27 מט"א שם, ס' נ"ז, בגלל הפס' "יאמרו גאולי ה'" שהוא פדות נפשו של כ"א, וכן "אוילים מדרך פשעם" וראה אלף המגן שם שהיום לא נהגו אך נכון שכ"א יאמר ביחידות.
- 28 רמ"א שם שם, משנ"ב ס"ק כו. ובמט"א שם ס' נג שיטבול ג' פעמים, וכן הביא בבאה"ט אות ט"ז שנהג מהר"ל.
- 29 קצש"ע סוף סי' קכ"ח. מט"א שם ס' מ"ט. ויש שכתבו שטוב לעשות בעשרה כיון שאומרים "בין בהקיץ בין בחלום" ובחלום צריך עשרה (אלף המגן אות ק"א).
- 30 רמ"א סי' תקנ"א ס' ג. משנ"ב שם ס"ק כד.
- 31 משנ"ב סי' רס"ג ס"ק כד, וסי' תקיד ס"ק מה.
- 32 שו"ת התעוררות תשובה ח"א סימן קיב. פס"ת רס"ג אות יז. ועי"ש שאם זכרה ששבת היום אלא נכשלה בלשונה והזכירה רק יו"ט - לא תדליק נר חדש, משום שהתכוונה לקבל שבת, אלא תברך על נרות שדולקים כבר - אם עדיין לפני השקיעה.
- 33 רמ"א סי' תקפ"ד ס' א' ובמשנ"ב שם ס"ק ד. שו"ת יחוה דעת א' נד.
- 34 משנ"ב סי' תקפ"ב ס"ק יט. ילקוט יוסף.
- 35 שו"ע סי' תפ"ז ס' א', ובמשנ"ב ס"ק ז. פס"ת שם אות ב. ילקוט יוסף.
- 36 שו"ע סי' תקפ"ח ס' ה'. וברמ"א שם כתב שנחשב כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו לצורך גופו או מקומו. אך ע' בפס"ת שם אות ב' שבימינו נחשב מוקצה מחמת חסרון כיוס.
- 37 משנ"ב סי' תקפ"ג ס"ק ח. ובשו"ת יביע אומר חלק ד אורח חיים סימן מז כתב שבמקום שיש עירוב יאמרו ביום הראשון, וכ"כ בשו"ת יחוה דעת חלק א סימן נו.
- 38 רמ"א תקט"א א' ובמשנ"ב שם ס"ק ח ועי"ש בשעה"צ ס"ק י' שיכול לאכול גם יותר אך שלא יהיה שיעור קביעות סעודה.
- 39 מט"א תקצ"ט י'.
- 40 שו"ע סי' תקצ"ט.
- 41 ביה"ל סי' רצ"ד ס' א' ד"ה ואם טעה. וכתב במט"א סי' תקצ"א ס' ז שאם שכח ותודיענו והתחיל "ותתן לנו..." שוב אין לו להחמיר ולחזור. אך בשו"ת יחוה דעת חלק א סימן צא כתב שכל עוד לא הזכיר את ה' שבסיים הברכה חוזר.
- 42 משנ"ב סי' רצ"ט ס"ק ל"ו.
- 43 שו"ע סי' תקפ"ב ס' א'. רש"י ברכות י"ב ב': לפי שבימים אלו הוא מראה מלכותו לשפוט העולם. כתב הט"ז (ק"יח ס"ק ב') דבכל השנה אין המשפט עיקר אלא הצדקה עיקר ולכן הקדימו צדקה למשפט אבל מר"ה עד י"ה המשפט עיקר ולכן לא מזכיר צדקה. ועוד שכשם שבב"ד של מטה יש יום קבוע שיושבים מעצמם אבל בשאר הימים אין יושבים אלא באים בני אדם ומבקשים שישבו וידונו ביניהם, כן הוא בב"ד של מעלה דבכל השנה אין יושבים לדון אלא מבקשים ממנו ית' מחמת שיש קטרוג של מידת הדין, וע"ז אמר בכל השנה מלך אהוב צדקה ומשפט דהיינו שהוא אהוב המשפט ע"פ המעורר אותו לקיים משפט כרצון המעורר, משא"כ ברה"י ויה"כ הוא ית' בעצמו הוא המשפט מצד עצמו.
- 44 שו"ע שם, ולא מועיל אם יאמר צ' פעמים המלך הקדוש כמו במורי"ד הגשם (ק"ד ס' ט') שהרי צריך לומר בשם השם, משנ"ב ס"ק ג'. וע"ע מט"א תקפ"ב ס' ז'.
- 45 משנ"ב שם ס"ק ד'. שהרי הוסיף הרבה בברכה זו ומסתבר שלא טעה.
- 46 שו"ע שם ובאה"ט אות ב' רמ"א ק"ח ס' א'. אם נזכר תוך כדי דיבור בטעותו יאמר המלך המשפט. נזכר לאחר מכן - ימשיך (משנ"ב ק"ח ס"ק ג').
- 47 משנ"ב ק"ח ס"ק ב'.
- 48 שו"ע תקפ"ב ס' ה', וברמ"א, משנ"ב ס"ק ט"ו - ט"ז.
- 49 שו"ע שם ס' ג'. וראה שעת"ת שם שנחלקו במי ששכח ואמר כרגיל, וראה משנ"ב ס"ק י' שאם לא

סיים הברכה יחזור למלך הקדוש.

50 רמ"א סוף סימן תקפ"ב.

51 מט"א תקפ"ב כ"ו מג"א ס"ק ת. קצש"ע קכ"ט ח'.

52 אלף המגן שם אות מ'. שיטת הגר"א עשרה מאמרות לומר רק תכתב. הגר"א למד ממה שאמרה הגמ' ב"ר ט"ז א' אדם נידון ב"ר"ה וגזר דין שלו נחתם ביום כיפורים ומדובר בכל אדם באשר הוא. משנ"ב שם ס"ק כ"ה הביא דברי מג"א וכן בט"ז שיאמר לחבירו תכתב ותחתם. הכל למדו העניין ממה שאמר ר' כרוספדאי א"ר יוחנן (ר"ה ט"ז ב') ג' ספרים נפתחים ב"ר"ה וכו' צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר ולחיים, רשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר ולמיתה, בינונים תליים ועומדים עד יו"כ. נחלקו הראשונים האם מדובר בדין העולם הבא, או בדין של כל שנה בעוה"ז. הגר"א סבור שמדובר בדין עוה"ב ולכן מסתמך על מימרא ראשונה שבעוה"ז כל אדם נחתם ביו"כ. מג"א ועוד סוברים שמדובר בדין של כל שנה בעוה"ז, וצדיקים גמורים נחתמים כבר ב"ר"ה ואין לחשוך בחברו שאינו מהצדיקים.

53 מט"א תקצ"ב י"א, היות ובגמ' ברכות נחלקו אם דן הקב"ה את עולמו בג' שעות ראשונות או שניות, ברור שאחר חצות נגמר הדין, ולמה יחזיק את חברו לבינוני שנחתם ביום הכיפורים. מג"א תקפ"ב ס"ק ת.

54 ט"ז שם, ס"ק ד' משנ"ב הנ"ל הביא אליה רבה שחולק. ובקצש"ע הנ"ל כתב ובליל שני יש הנהגים לאומרו. ולט"ז אפשר לומר גם ביום הראשון אחר חצות וכן בליל שני תכתב ותחתם וכו' שלעיתים יום ב' של ר"ה הוא העיקר ונידונים בו, ראה פמ"ש שם בגמ' שרד שם.

55 שו"ע תקפ"ג סע' א' ב' וברמ"א. המקור הוא גמ' כריתות ו' א'. הוריות י"ב. אלא שבהוריות הגירסה "למחזי" ולא "למיכל" ע"ש בראשונים מדוע נזכרו בגמ' אלו המינים. תפוח בדבש הביא מהרי"ל. ברכת יעקב על ידי יצחק אביו הייתה לדברי הרע"א מהימנא ב"ר"ה (אמור צ"ט ב'). אמנם מדברי רש"י ברא' כ"ז ט' ומד"ר בא פר' ט"ו סי' י"א משמע שפסח היה) ויצחק אמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. אומרת הגמ' (תענית כ"ט ב') אמר רב יהודה משמיה דרב כריח שדה של תפוחים. וכתב במהרי"ל (במנהגים) שרומז לשדה תפוחים הידוע למקובלים. רימונים הוא לדרשת חז"ל (ברכות נ"ז א') כפלח הרימון רקתן אפילו ריקנים שכן מלאים מצוות כרימון. והוא סנגוריא על כלל ישראל.

56 משנ"ב שם ס"ק ג'. הביא הבני יששכר ד"ש' גמט' 306. שווא א"ב ה'ר"ח מ"מ' 306. ובאלף המגן שם אות ח' כתב שאין מנהגנו לומר היה"ר אחר המוציא אלא על התפוח בדבש. וראה במהרי"ל מה שהביא אסמכתאות לאכילת מתוקים ב"ר"ה.

57 שו"ע הנ"ל. הביא הר"ן סוף פ"ד ר"ה בשם רב האי גאון שהיה אומר על כל מין ומין את העניין ששמו רומז עליו.

58 במשנ"ב שם, ס"ק ב' הביא יה"ר מלפניו ה' או"א וכו' ובקצש"ע קכ"ט ט' כתב ללא הזכרת השם. עי' באחרונים שנחלקו האם יכול להזכיר שם דרך בקשה גרידא שלא בשעת תפילה או ברכה. עי' בכה"ח כאן ס"ק ו'.

59 משנ"ב שם, ס"ק א'. (דוגמא "גזר" קרוי ביידיש "מיערין" בחו"ל אמרו בעת אכילתו שירבו זכויותינו, ובא"י אין לזה כל מובן ונוהגים לומר שתגזור עלינו).

60 משנ"ב שם ס"ק ג'. שו"ע סי' קע"ז א' ובמשנ"ב ס"ק ה' וברכת המזון פוטרת הברכה שאחריהם.

61 הליכות שלמה א' י"ח.

62 שו"ע ר"א סע' א' משנ"ב ס"ק ד'. עי"ש בקדימת השלם לחצי, וסע' ב' לעניין מין חביב. והעיקר להלכה ששבעת המינים קודמים לחביב. (משנ"ב ס"ק י"ג).

63 לצאת מידי הספקות דלעיל. (ולא יתחולל לפטור בברכתו כל מה שיגישו לשולחן) והכריעו שהתפוח הוא עיקר ולא הדבש, פס"ת תקפ"ג ב'.

64 שו"ע תקפ"ג אות א'. מט"א שם, סע' ב'. וכן במנהגי חת"ס. עי' שם באלף המגן אות י"ח, קצה המטה אות י' הדעות שהביאו.

65 ראה במט"א שם א' שאין להפסיק בין הברכה לאכילה באמירת היה"ר, אלא יאכל תחילה משהו מהפרוסה ואח"כ יאמר היה"ר. ובמג"א ס"ק ב' הביא שנחלקו האחרונים האם אמירת היה"ר בין הברכה לאכילה נחשבת הפסק, ומסיק שלכתחילה יש לאכול קודם האמירה, וכ"כ המשנ"ב תקפ"ג ס"ק ד'.

66 אשל אברהם ומאמר מרדכי תחילת הסימן.

67 שו"ע ת"ר ב'. טור הביא מח' רש"י והגאונים, שלרש"י מברך שהחיינו גם ביום השני כמו בכל יו"ט שני

של גלויות, ולגאונים אין לברך משום ששני ימי ר"ה קדושה אחת הם ונחשבים כיום אחד. וכתבו המרדכי ומהר"מ מרוטנבורג שכדי להוציא נפשו מפלוגתא יניח פרי חדש. ושו"ע סבר שיכול לברך גם בלי פרי או בגד חדש.

68 מנ"ש ח"א סי' כ'.

69 מחצה"ש שם, אות א' מט"א שם סע' ו'. האחרונים העירו, שאין קידוש אלא במקום סעודה וזה צורך סעודה לכן יכול לאכול גם אחר נט"י, וכן שהחיינו ניתקן על הרא"י ויצא גם בזה, אלא שיכול ליהנות יותר.

70 מט"א תקפ"א סע' ג"ד. ובמשנ"ב סימן רסג ס"ק כ"ג ופס"ת תקי"ד אות כא. אולם בשו"ת יחיה דעת חלק ג סימן לד כתב שכן שיפסיקו לנהוג כן.

71 משנ"ב סי' ת"ר ס"ק ד'. מט"א תקצ"ט סע' ט', ובאלף למטה אות ה'. ובכה"ח ת"ר ס"ק ו' כתב לסמוך כאן על הפוסקים שמברכים על ראייה אף שאינו אוכל מיד.

72 שו"ע רכ"ה סע' ג'.

73 רמ"א שם סעיף ה. ועי' כה"ח שם, ס"ק מ"ב שמנהג העולם שמברכים רק פעם אחת בשנה - בפעם הראשונה.

74 שו"ע צ"ש שם, אות ט"ז אג"מ או"ח ח"א פ"ז

75 כה"ח רכ"ה ס"ק י"ח. מנ"ש ח"א כ'. וע"ע כת"ס או"ח כ"ו.

76 משנ"ב רכ"ה ס"ק י"ח על מיני לפתן שקורין מיי"ן (גזר) וריב"ן (לפת) ואוגרע"ס (מלפפון) מברכים שהחיינו, דעת תורה שם ז', ברכ"ה שם, ה', בן איש חי ראה י"א.

77 רמ"א שם סע' ו' משנ"ב ס"ק י"ח: ובקטניות שהם חדשים וניכרים שהם חדשים, כגון שהם ירוקים קצת נראה שיכול לברך שהחיינו וכן משמע בא"ר.

78 רמב"ם הלכות שופר פרק א הלכה א.

79 שו"ע תקפ"א ח.

80 רמב"ם שם פרק ג. וכן הוא בשו"ע סימן תקצ"ז. ואולם לדעת רב האי גאון לא היה בדבר ספק אלא מימים קדמונים היו שעשו תרועה באופן כזה והיו שעשו תרועה באופן אחר, וכולם יצאו יד"ח עד שבא ר' אבהו ותיקן שכל ישראל יעשו מעשה אחד, ר' ב"י שם.

81 כנגד מאה פעויות שפעתה אם סיסרא - הערוך, ערך ערב, הובא בתוספות ר"ה ל"ג ע"ב ד"ה שיעור. והמקור הוא בפסוקים בספר שופטים (ה כח - ל): "בַּעַד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּיַּבֵּב אִם סִיסְרָא בַּעַד הָאֶשְׁכָּב מְדוּעַ בִּישָׁשׁ רָכְבוֹ לְבָא מְדוּעַ אֶחָרָי פְּעָמֵי מְרַקְבוֹתָיו: חֲקָמוֹת שְׂרוּתָיָהּ תַּעֲנִינָה אִף הִיא תִּשָּׁיב אֶמְרָיָהּ לָהּ: הִלְאִי יִמְצְאוּ יִחְלְקוּ שְׁלָל רַחֵם רַחֲמָתָיו לְרֹאשׁ גְּבֵר שְׁלָל צִבְעִים לְסִיסְרָא שְׁלָל צִבְעִים רַקְמָה צִבְעֵי רַקְמָתָיו לְצִאֲרֵי שְׁלָל: שִׁישׁ בָּהֶם 100 אוֹתוֹת. וְשֵׁשׁ שֶׁהֶעִירוּ שִׁישׁ בּוֹ 101 אוֹתוֹת. וְכַתֵּב בְּסֵפֶר הַתּוֹדָעָה שִׁיבֹאוּ מֵאָה קוֹלוֹת הַשּׁוֹפָר שֶׁל רַחֲמִים וַיִּבְטְלוּ אוֹתָן הַפְּעוּיֹת שְׁכוֹלָן שֶׁל אֲכֻזִּיּוֹת הֵיוּ, חוּץ מֵאַחַת מֵהֶן - זֶה עָצֵר הָאֵם עַל בְּנֵה שִׁישׁ בּוֹ גַּם מִמִּידַת הַרְחִמִים אֶפִּילוֹ אֲצֵל אֲכֻזִּים, שְׁאוֹתָהּ אֵין מִבְּטָלִים.

82 מט"א תקצ"א י"ג, ובאלף המגן שם ס"ק י"א. ובילקוט יוסף כתב: "אף על פי שדעת מרן השולחן ערוך שאין לתקוע בתפילת לחש, מנהגינו בזה כדברי הפוסקים הסוברים שיש לתקוע גם תפלת הלחש במסופך".

83 וכן הברכה צריכה להיות בעמידה - מ"ב תקפ"ה ס"ק א. ובטעם הדבר שהציבור רשאי לשבת כתב הרדב"ז (חלק ד סימן כה) שעיקר התקיעות הם התקיעות שבמסופך שם כל הקהל עומדים. וראה כה"ח תקפ"ה ס"ק ב'.

84 שו"ע תקפ"ה א' ומ"ב שם. מג"א שם ס"ק א': ואין לסמוך על דבר שאם ינטל אותו דבר יפול. ובדיעבד אם ישב - יצא יד"ח.

85 מ"ב שם ס"ק ב' ומי שידוע שלא ישמע תקיעות דמעומד - חייב מדינא לעמוד בתקיעות דמיושב.

86 שו"ע תקפ"ט ח. וראה גם בסימן מ סעיף ד ובכה"ל ד"ה יש אומרים ובמ"ב ס"ק י' ועפ"ז בדיעבד אם לא התכוון - ביום הראשון לא יצא יד"ח, ואילו ביום השני שהוא דרבנן זו מחלוקת. מ"מ אם בא לביהכ"ס לצאת ידי חובה עם הציבור אף שבשעה ששמע לא כיון לבו אלא בסתמא - יצא. (מ"ב תקפ"ט ס"ק טז).

87 שו"ע תקפ"ה ב'

88 שו"ע ת"ר ג'.

89 שו"ע תקצ"ג. מ"ב ס"ק י"ד. ואם השומע הפסיק בדיבור והתקוע לא - יברך השומע בעצמו (שעה"צ

ס"ק כא).

90 מ"ב סימן קכ"ד ס"ק כא. ובדיעבד אין להחמיר בזה.

91 שו"ע סימן תקצ"ב ג ומ"ב יא. ובטעם הדבר כתב הט"ז שכל זמן שלא קיים עדיין את עיקר המצווה אינו רשאי להפסיק, ולא עוד אלא שבכל מצוה שהוא עוסק ואינו רשאי להיפרד משם עד שיקיים כולה - איסור יש בהפסקתו. ובשעת התקיעות עצמן פשיטא דאסור להפסיק בדיבור לפי שצריך לשמוע התקיעה מראשה לסופה אפילו היא ארוכה הרבה, וכל שכן שאסור להשמיע קול בפיהוק או בנחירת גרון שמבלבל גם האחרים השומעים. (מ"ב שם ס"ק י)

92 דעת הגהות אשרי שבדיעבד רשאי לברך ברכת המצוות גם לאחר המצווה, וכ"ש כאן שלפניו עדיין תקיעות דמעומד וכן חלק מתקיעות דמיושב שיש מקום להתיר לברך גם לשיטת התוס' והרא"ש. ר' כה"ח תקפ"ה ס"ק ל"ט.

93 ואם תוקע עבור כמה אנשים אם הם פחות מעשרה - יברך כל אחד. ואם הם עשרה - יברך אחד מהשומעים ויוציא את השאר יד"ח. (שעה"צ תקפ"ה ט"ו)

94 תה"ד סימן קמ. מ"ב תקפ"ה ס"ק ה. כה"ח שם ס"ק כ"א.

95 שו"ת רע"א סימן א בהשטות. ואשה שנהגה מכמה שנים לשמוע קול שופר בר"ה ורוצה לבטל מנהגה - צריכה התרת נדרים, אולם אם רק באותה שנה נבצר ממנה מחמת חולי או לידה, ומתכוונת לחזור למנהגה הטוב - אינה צריכה התרת נדרים (שו"ת יחווה דעת חלק ב סימן ע).

96 שו"ע תקפ"ט ו. מ"ב שם ס"ק יא. מט"א שם יב.

97 שו"ע תקפ"ט ו. מ"ב שם ס"ק יא. מט"א שם יב.

יום הכיפורים

לפניי את חברי בערב יום הכיפורים

- עבירות שבין אדם לחברו אין יוה"כ מכפר עד שיפייס את חברו.¹ ואם חייב לו כסף - ישיב מה שחייב לו, ויפייסנו. אם יש לו סכסוך כספי עם חברו אל יורה היתר לעצמו אלא ילך לתלמיד חכם שיורה לו האם חייב לשלם.²
- אם זה שחטא כנגדו אינו מתפייס, יחזור וילך פעם שניה ושלישית ובכל פעם יקח עמו שלושה אנשים, ואם עדיין אינו מתפייס - אינו זקוק לו. אבל אם הוא רבו - צריך ללכת אצלו אפילו אלף פעמים עד שיתפייס.³
- לא יאה המוחל אכזרי מלמחול, שכל המעביר על מידותיו מעבירים לו על כל פשעיו, ואם הוא לא ימחול - גם לא ימחלו עוונותיו.⁴
- נוהגים לחלק צדקה לעניים בערב יום הכיפורים לפני מנחה.⁵

טבילה וידידי בערב יוה"כ

- נוהגים לטבול במקווה בערב יום הכיפורים ואין מברכים על הטבילה.⁶
- צריך להתוודות בתפילת מנחה קודם סעודה מפסקת. היחיד אומר בסיום תפילת עמידה, והש"ץ אינו אומר כלל בחזרה.⁷

הדלקת נרות

- כיום נוהגים רוב ישראל להדליק נרות בערב יום הכיפורים, ומברכים: "... להדליק נר של יום הכיפורים".⁸ נהגו שלאחר ברכת הדלקת הנר מברכת האשה גם שהחיינו,⁹ ויש שאינן מברכות בשעת ההדלקה אלא עם הציבור בבית הכנסת לאחר אמירת כל נדרי.
- לאחר הדלקת הנר חלה על האשה קדושת יום הכיפורים ואסורה במלאכה ובכל איסורי יום הכיפורים כולל נעילת הסנדל.¹⁰ אם מחמת צורך אינה רוצה לקבל קדושת יום הכיפורים בהדלקה אלא מאוחר יותר, תתנה לפני ההדלקה שאינה מקבלת את קדושת יום הכיפורים.¹¹ במקרה כזה לא תברך שהחיינו בהדלקה.¹²

תענית יום הכיפורים

- יום הכיפורים אסור במלאכה כמו בשבת, וכן באכילה ושתייה, רחיצה, סיכה נעילת הסנדל ותשמיש המיטה. העושה מלאכה וכן האוכל ושותה ביוה"כ חייב כרת.¹³

הננו מתכבדים להודיע לציבור על דרשות שבת תשובה

ע"י הרב שלמה אישון שליט"א
רב מזרח העיר

א"ה בשבת פרשת 'האזינו',
ח' תשרי תשפ"ד (23.9.23)

ליל שבת בין קבלת שבת לערבית בביהכנ"ס 'אהל ארי'

בשבת בבוקר לפני תפילת מוסף
בביהכנ"ס 'מורשת אבות'
(תחילת התפילה 7:30)

הדרשה המרכזית - לאחר תפילת מנחה
בבית הכנסת משכן מיכאל, רחוב אברבנאל 7,
תפילת מנחה - 17:50

גמר חתימה טובה

- ב. רחיצה אסורה בין בחמין ובין בצונן, ואפילו להושיט אצבעו במים אסור. ובשחרית נוטל ידיו עד סוף קשרי האצבעות בלבד. ואם היו ידיו מלוכלכות מותר לרוחצן - שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג.¹⁴
- ג. מי שעשה צרכיו נוטל ידיו רק עד סוף קשרי האצבעות.¹⁵
- ד. כהן שנוטל ידיו לברכת כהנים נוטל ידיו עד סוף הפרק כמו בשאר ימות השנה.¹⁶
- ה. נעילת הסנדל האסורה היא רק בנעלי עור, אבל נעלי גומי ועץ מותרים.¹⁷ גם ילדים קטנים שאוכלים - מחנכים אותם שילכו בלי נעלי עור.¹⁸

ילדים קטנים

- א. קטן או קטנה שלא מלאו להם תשע שנים שלמות אינם מתענים כלל ביום הכיפורים. אם מלאו להם תשע שנים שלמות והם בריאים מחנכים אותם לשעות דהיינו שאין נותנים להם לאכול או לשתות בלילה, וביום דוחים את האוכל לשעה מאוחרת יותר מהרגילות - כפי כוחו של הילד.¹⁹
- ב. קטן או קטנה שמלאו להם אחד עשרה שנים שלמות, אם הם בריאים מתענים כל היום, ואם אינם בריאים ולא יוכלו להתענות כל היום - מתענים עד חצות היום בלבד.²⁰
- ג. ילד שמלאו לו שלוש עשרה שנה, וילדה שמלאו לה שתיים עשרה שנה - דינם כגדולים.

חולה ביוה"כ

- א. היות ומצוות צום יום כיפור היא מן התורה, ומצוות תפילה במניין לאורך כל השנה היא מדרבנן, הרי שאם ההליכה לבית הכנסת והשהייה בו בעת התפילה יגרמו למאמץ יתר לחולה, עדיף שהחולה יישאר בבית ויצום ויתפלל ביחידות מאשר שיתאמץ ללכת לבית הכנסת באופן שעלול להגיע למצב בו יהיה מחוייב לאכול או לשתות.
- ב. גם חולה חייב לצום ביום הכיפורים. אולם כאשר קיימת סכנה שהצום יגרום למותו של החולה - פטור מן הצום. לכן חולה באחת מן המחלות המפורטות להלן חייב להתייעץ עם רופא קודם יום כיפור ולברר האם הצום יסכן אותו. לכתחילה יש להתייעץ עם רופא שומר מצוות, אך כאשר אין אפשרות לעשות זאת, ורופא שאינו שומר מצוות אומר שיש חשש סכנה לחיי החולה אם יתענה - יש לשמוע בקולו.²¹

- ג. מחלות בהן הצום עלול להיות מסוכן ²² וקיימת חובה להתייעץ עם רופא:
- **מחלות זיהומיות עם חום גבוה (מעל 38.4):** דלקת שקדים חריפה - אנגינה, דלקת ריאות, מחלת שושנה בעור.
 - **מצבי תשישות כללית אצל קשישים.**
 - **מצבי תשישות כללים לאחר מחלה, ניתוח תאונה וכו'.**
 - **מחלות גידוליות ממאירות.**
 - **מחלות לב:** לאחר אוטם בשריר הלב - התקף לב תוך שנה מהאירוע, מחלה איסכמית פעילה - תעוקת לב, אי ספיקת לב, הפרעות משמעותיות בקצב הלב.
 - **מחלות במערכת הנשימה:** אי ספיקה נשימתית, קצרת הסימפונות - אסטמה פעילה, מחלה חסימתית כרונית בריאות.
 - **מחלות במערכת העיכול:** הקאות מרובות, שלשולים מרובים, דלקת פעילה של הושט עקב בקע סרעפתי, כיב פעיל בקיבה או בתריסריון - אולקוס, צהבת - דלקת נגיפית של הכבד עד חצי שנה לאחר תום המחלה, קרוהן.
 - **מחלות דם,** חוסר דם ניכר כשכמות ההמוגלובין הוא מתחת ל - 9.
 - **מחלות מערכת העצבים:** אי ספיקה מוחית, לאחר מאורע מוחי - חסימת עורק או שטף דם, התקיפים איסכמיים מוחיים זמניים עקב הפרעה בזרימת דם, מחלת הנפילה, מצבי מיגרנה קשים.
 - **מחלות נפש:** פסיכوزה מצבי חרדה קשים, היסטריה.
 - **מחלות אנדוקריניות:** בלוטות המפרישות הורמונים: סכרת הזקוקה למנות אינסולין גדולות, סכרת הזקוקה לתרופות דרך הפה אך מלווה בהפרשת אצטון ו/או התקפי היפוגליקמיה, הפרשה מוגברת של אינסולין, פעילות יתר חריפה של בלוטת התריס, אי ספיקה של בלוטת יותרת הכליה.
 - **מחלות כליות ודרכי השתן:** אי ספיקת כליות, זיהומים כרוניים בדרכי השתן, אבנים בדרכי השתן, מחלות חסימתיות בדרכי השתן, לאחר ניתוח בדרכי השתן עד חודשיים לאחר הניתוח, לאחר ניתוח הטיית השתן למעינים או לעור.

מעוברות ומיניקות

- מעוברות ומיניקות מתענות ביום הכיפורים, אולם במקרים הבאים הצום עלול להיות מסוכן ויש להתייעץ עם רופא:
- נשים בהריון עם דימום.

- נשים בהריון עם כאבים והתכווצויות.
- נשים בהריון הסובלות מהפלות חוזרות.
- נשים בהריון מעל חודש השישי הנוטות ללידה מוקדמת.
- נשים בהריון בעת התקף פתאומי של רעב.
- יולדת שאחזה צירים ועד 72 שעות מגמר הלידה, וכן הדין במפלת.²³
- יולדת או מפלת החל מ 72 שעות מגמר הלידה ועד 168 שעות מגמר הלידה (7 יממות) אם היא או הרופאים אומרים שצריכה לאכול תאכל פחות מכשיעור, כמפורט להלן.
- מינקת שילדה תינוק חולה שזקוק לקבל חלב אם.

שיעורי האכילה למותרים באכילה

- שיעור האכילה ביום הכיפורים עליו יש חיוב כרת (במזיד) או קרבן חטאת (בשוגג) הוא "ככותבת הגסה" שהוא נפח של תמר וגרעינו, והוא כשני שלישי מ"כביצה". שיעור השתיה עליו יש חיוב כרת וחטאת הוא "מלא לוגמיו" שהוא כמות הנוזלים שממלאה את פיו של האדם כשהוא מנפח לחי אחת. שיעור זה הוא לגבי חיוב כרת או חטאת, אבל איסור קיים אפילו בכלשהו, ורק לחולה שעל פי הוראת רופא חייב לאכול או לשתות התירו, כמפורט להלן:
- מי שעל פי הוראת רופא חייב לאכול או לשתות ישתה פחות מכשיעור: אכילה עד 30 סמ"ק²⁴ כל 9 דקות²⁵ ושתיה עד 40 סמ"ק²⁶ כל 9 דקות²⁷.
- דוגמאות לשיעורי האכילה במוצרים השונים:
 - לחם - כרבע פרוסה אמצעית מלחם פרוס.
 - לחמית (אסם) - יחידה אחת בערך.
 - קרם קרקר אסם דל נתון - כ 3/4 יחידה.
 - ביסקווית פתי בר אסם - יחידה וחצי בערך.
 - ביסקווית פתי בר עלית - כשתי יחידות
 - שוקולד פרה עלית מריר רגיל - כחמש קוביות.

- אכילה ושתיה אין מצטרפות²⁸. לכן, למשל, מי שהתירו לו לאכול ולשתות לשיעורין ביום הכיפורים ואוכל מרק ירקות, לנוזל המרק יש שיעור אחד, למוצק דהיינו הירק עצמו יש שיעור אחר. אדם זה יכול להניח בכוס או בקערה את שני השיעורים ולאוכלם יחד.
- כל דבר שבא להכשיר את האוכל חשוב כאוכל. לכן, למשל, רוטב של בשר, המיץ שיש בתחתית סלט ירקות, וכדו' למרות שהם נוזל, הם נחשבים במקרה זה לאוכל. כך גם אם טובל ביסקווית בתה או במים, צריך לצרף את המשקה שנספג בביסקווית לשיעור האוכל. למשל,

- אם נפח הביסקווית 20 סמ"ק אך ע"י המים התנפח ל 35- סמ"ק, יחשב הביסקווית הרטוב לאוכל שנפחו 35 סמ"ק.²⁹
- גבינה, חומס וכד' נחשבים לאוכל. לכן, ויגורט ראוי לנער היטב כדי שיחשוב ודאי משקה³⁰.
 - חולה שזקוק לאכילה או שתיה מרובה ולא יכול לעמוד בשיעורים הנ"ל ישאל רב כיצד עליו לנהוג.

נשילת כדורים

- חולה, אף שאין בו סכנה הזקוק לכדורים לרפואתו מותר לו לקחת אותם ביום הכיפורים, ואם יש לכדור טעם טוב יעטוף אותו בנייר דק וכך יבלענו. אם אינו יכול לבלוע את הכדור ללא מים יקח מים פחות מכשיעור ויערב בהם דבר מר (כגון תמצית תה חזקה) עד שיפסל מהנאת החיך.
- הנוטל כדורים בצורה קבועה עליו להתייעץ עם רופא בכדי לברר האם יש סכנה בלקיחת הכדורים ללא אכילה או שתיה, וכן האם יוכל להקדים ולקחת את הכדור בערב יום הכיפורים קודם כל נדרי, ובמוצאי יום הכיפורים מיד בסיום הצום.

"דחי בהם"

- חולה הצריך לאכול ביום הכיפורים אינו צריך כפרה על כך משום ש"אונס רחמנא פטריה", ואם רוצה להחמיר על עצמו, עליו נאמר "אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש".³¹
- החייבים לאכול ביום כיפור נהגו לומר תפילה זו: הנני מוכן ומזומן לקיים מצוות אכילה ושתיה ביום הכיפורים כמו שכתבת בתורתך "ושמרתם את חוקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" ובזכות קיום מצווה זו תחתום אותי ואת כל חולי עמך ישראל לרפואה שלימה ואזכה ביום הכיפורים הבא לקיים מצוות "ועניתם את נפשותיכם" כן יהי רצון אמן.

ברכות הנהניין ונשילת ידיים

- חולה שאכל ביום כיפור, וכן ילדים או יולדת האוכלים ביום הכיפורים וצריכים לברך לאחר האכילה, צריכים לומר יעלה ויבא בברכת המזון ולהזכיר את יום הכיפורים, ואם חל בשבת מזכירים גם "רצה". אם שכחו - אין חוזרים. ויש שסוברים שאין לאמרם משום שאין כל מצווה באכילת היום³². חולה האוכל ביום הכיפורים אינו צריך לבצוע על לחם משנה³³.

ב. האוכל פחות מכזית בין מפת בין משאר אוכלים, והשותה פחות מרביעית בין מיין בין משאר משקים מברך תחילה ברכה הראויה לאותו מין, ולאחריו אינו מברך כלל³⁴.

ג. האוכלים לשיעורים ביום הכיפורים חייבים לברך לפני אכילתם, ומברכים פעם אחת לפני תחילת האכילה ולא צריכים לברך פעם נוספת על עוד לא הסיחו דעתם - אף אם שוהים 9 דקות בין אכילה לאכילה.

ד. יש מי שאומר שאם אוכל פת בשיעור של פחות מכביצה יטול ידיו ולא יברך. אם אוכל פחות מכזית יש מי שאומר שאין צריך נטילה, ולמעשה אם אוכל בין כזית לכביצה יטול בלא ברכה, ובפחות מכזית לא יטול כלל³⁵. נטילת ידיים תהיה כהרגלו בכל השנה - עד הפרק³⁶.

עליה לתורה למי שאוכל

א. המקובל בין פוסקי שחולה האוכל לשיעורים יכול לעלות לתורה גם בשחרית וגם במנחה של יום הכיפורים. אמנם חולה שחייב לאכול כרגיל קיים ספק האם יכול לעלות לתורה במנחה של יום כיפור. בשחרית של יום כיפור יכול לעלות משום ששם הקריאה היא משום כבוד היום כבכל שבת ויו"ט. כמו"כ יכול לעלות לתורה במנחה של יום הכיפורים שחל בשבת גם שם הקריאה היא משום כבוד היום כמו בכל שבת, אך יש אומרים שלא יוכל לעלות שלישי משום ההפטרה שהינה מחמת התענית³⁷.

מוצאי יום הכיפורים

א. במוצאי יום הכיפורים מבדילים על הכוס ואין מברכים על הבשמים³⁸.
ב. מברכים במוצאי יום הכיפורים על אש שהיתה דולקת מערב יום הכיפורים, ולא על אש שהודלקה במוצאי יום הכיפורים. לכן יש להדליק מערב יום הכיפורים נר לצורך ההבדלה, שידלק עד מוצאי יום הכיפורים ועליו יברכו. כמו"כ יכול להדליק במוצאי יום הכיפורים נר מנר הנשמה שהיה דולק מערב יום הכיפורים (שהודלק כנר זיכרון ולא לשם הבדלה) ולברך עליו, ולכתחילה יברך על שניהם יחד, אך לא יברך על נר הזיכרון בלבד משום שהודלק לכבוד ולא על מנת להאיר³⁹.

ג. המדקדקים מתחילים מיד במוצאי יום כיפור בעשיית הסוכה כדי לצאת ממצוה אל מצוה⁴⁰, ומצווה לסיים תיקון הסוכה מיד לאחר יום כיפור. (למחרת יום כיפור)⁴¹

ד. אין אומרים תחנון ולא צדקתך צדק (בשבת) מיום כיפור עד סוכות⁴², אולם אל ארך אפיים לפני הוצאת ס"ת ולמנצח לפני "ובא לציון" אומרים. בערב חג סוכות נהגו שלא לומר למנצח, ואם חל ערב חג סוכות ביום שני, אומרים אל ארך אפיים, ואין אומרים למנצח. ולמנהג הספרדים אין אומרים למנצח ומזמור תפילה לדוד שרגילים לומר לאחר "ובא לציון" בכל הימים שבין יום כיפור לסוכות⁴³.

1 משנה יומא פה ע"ב. שו"ע תר"ו א. וכתב הלבוש שהטעם הוא, כדי שיהיה לב כל ישראל שלם זה עם זה ולא יהא מקום לשטן לקטרג עליהם, ע"ש מה שמביא מפרקי דר"א. וע' בחיי אדם כלל קלח סעיף ה שראוי שיקדים עצמו לבקש מחילה כבר בערב ר"ה. וכ"כ בכה"ח תקפ"א ס"ק נח - נט. בשעת בקשת המחילה צריך לפרט מה שחטא לחברו אא"כ יודע שחברו יתבייש מזה שאז לא יפרט. (מ"ב שם ס"ק ג).

2 מ"ב שם ס"ק א.

3 שו"ע שם. ובכל פעם יפייסנו בפיוס אחר. (מ"ב שם ס"ק ג). וע' בכה"ח שם ס"ק כ שהוא כנגד שלוש פעמים שמופיעה המילה נא בדברי אחי יוסף: "אָנָּה שָׂא נָא פְּשַׁע אֲחִיךָ וְחַטָּאתֶיךָ כִּי רָעָה גָּמְלָךְ וְעַתָּה שָׂא נָא..." (בראשית נ ז).

4 מ"ב שם ס"ק ח.

5 מט"א תר"ז ג.

6 שו"ע תר"ו ד ומ"ב ס"ק יז. ובבה"ל שם שאף מי שאינו זהיר כל השנה בטבילה צריך לטבול בערב יוה"כ. וטעם הטבילה משום קרי או משום תשובה. (מ"ב שם ס"ק כא).

7 שו"ע תר"ז סעיף א וסעיף ה. מ"ב שם ס"ק א. והטעם - שמא יארע לו דבר קלקלה בסעודה ולא יוכל להתוודות אח"כ. ולדעת הרמב"ן חייב להתוודות גם אחר האכילה קודם חשיכה, וכן נהגו שאומרים אז תפילה זכה.

8 ר' משנה פסחים נג ע"ב שהדבר תלוי במנהג המקומות, והובא בשו"ע תר"ו א. ע"ש במ"ב ס"ק א טעם המנהגים השונים. וברמ"א שם ב שהמנהג לברך. וכ"כ בילקוט יוסף שהמנהג להדליק ולברך.

9 ר' מה שכתבנו בעניין זה בהלכות ר"ה.

10 שש"כ מה, יד. וע"ש בהערה מו.

11 כדעה שניה בשו"ע רס"ג י, וע"ש במ"ב ס"ק מ"ד.

12 שו"ת צ"א י י"ט.

13 רמב"ם הלכות שביית העשור פרק א.

14 שו"ע תרי"ג א - ב. ומ"מ צריך להיזהר שלא ירחץ אלא המקום המלוכלך. (מ"ב שם ס"ק א).

15 שו"ע שם ג. וע"ש במ"ב ס"ק ד שנחלקו במי שהטיל מי רגליים ואינו מתכוון להתפלל לאחר מכן האם נוטל ידיו, וע"כ טוב שישפשף בידייו את המקומות המלוכלכים בגופו שאז ודאי שרשאי ליטול ידיו. ואם מתפלל לאחר הטלת מי רגליים - לכו"ע נוטל ידיו.

16 מ"ב שם ס"ק ז.

17 כן פסק השו"ע תר"ד ב. אך ע"ש במ"ב ס"ק ה שיש מחמירים בשל עץ אפילו אינו מחופה בעור, ומי שאפשר לו נכון שיחמיר בדבר, ועפ"ז עדיף שלא לנעול נעליים נוחות אף אם אינן עשויות מעור.

18 שו"ע תרט"ז א. נחלקו הפוסקים מאיזה גיל מחנכים אותו בכך: "א שמגיל חינוך דהיינו שש או שבע ו"א שמגיל שהוא בר הבנה דהיינו שנתיים או שלוש. (פס"ת שם ס"ק א).

19 שו"ע תרט"ז ב ורמ"א שם. ובילקוט יוסף כתב שאם מרגיש צימאון גדול לבילה יש להקל ולתת לו לשחות.

20 שו"ע וילקוט יוסף שם.

21 החשש ברופא שאינו שומר תורה ומצוות הוא הן שיקל יתר על המידה משום שאינו מכיר בחשיבותו

של יום הכיפורים, והן שיחמיר יתר על המידה משום שאינו יודע על הציווי של 'וחי בהם'. ר' בה"ל תריח א ובפס"ט שם. שש"כ לט הערה טו.

22 עפ"י מאמרו של ד"ר אלי שושהיים, מובא בספר מועדי קודש, יום הכיפורים.

23 שו"ע סימן תריז סע' ד' ובמשנ"ב שם. ביה"ל שם ד"ה יולדת. ילקוט יוסף דינים לאשה ולבת לט, ט.

24 ביחס לשיעור "כביצה" נחלקים הפוסקים האם משערים בביצה עם קליפתה והאם הביצים נתקטנו. ולמעשה הסכימו הפוסקים שביום הכיפורים שהוא מהתורה משערים לחומרא על פי הסוברים שהביצים לא נתקטנו ושיעור ביצה הוא בלא קליפתה.

25 כדי שהאכילת לא תצטרפנה יש צורך שהן לא תהיינה "בכדי אכילת פרס". בשיעור "בכדי אכילת פרס" מצאנו מחלוקת בין הפוסקים: יש הסוברים שהוא כשתי דקות, רבים מסכימים שהוא ארבע דקות. בשו"ת מלמד להועיל (רד"צ הופמן) או"ח קיג, כתב שהוא כשמונה דקות, ובמ"ב תרי"ח ס"ק כ"א כותב עפ"י תשובות חת"ס ח"ו סי' ט"ז שהשיעור הוא תשע דקות, וכן יש לנהוג לכתחילה.

26 השיעור המדויק תלוי במלוא לוגמיו של החולה בעצמו, ולכן מורה המשנה ברורה שכל חולה יבדוק בערב יום הכיפורים את מלוא לוגמיו של עצמו. אמנם היות שאין הכל בקיאים באופן המדידה, הסכימו הפוסקים שעד 40 סמ"ק נזילים הינו בודאי פחות מכשיעור אצל אדם בינוני.

27 בשו"ע סימן תרי"י כתב: "שנה מעט וחזר ושנה, אם יש מתחלת שתי ראשונה עד סוף שתי אחרונה כדי שתיית רביעית, מצטרפין לכשיעור; ואם לאו, אין מצטרפין. ויש אומרים ששיעור צירוף השתיית כדי אכילת פרס, כמו צירוף אכילת" מלשון המחבר בשולחן ערוך משמע שהעיקר כדעה ראשונה. אבל הפר"ח והגר"א כתבו דהעיקר כדעה שניה. (מ"ב שם ס"ק לא)

28 שו"ע סימן תרי"ב סעיף ב.

29 שו"ע שם ובמ"ב ס"ק ד.

30 אמנם מסתבר שדינים כמשקל גם אם לא ניערם, פס"ת תריח אות יא בשם תורת היולדת.

31 מ"ב תרי"ח ס"ק ה

32 שו"ע תרי"ח י. מ"ב שם ס"ק כ"ט, שעה"צ אות כ"א.

33 ראה מחצית השקל סימן תריח אות י' דביום הכיפורים לא ירד מן כתד"ה והיה בסופו ביצה ב' ב'. כדאימא במדרש (מכילתא בשלח) שבת לא יהיה לרבות יו"כ לא יהיה בו לרבות יו"ט שלא היה יורד בהן מן. וכתבי לקטו לחם משנה שבש"ש ובעי"ט ירד כפול. מ"מ מסברא בעי"ט לא ירד כפול כמו בערב שבת שהרי למחרת לא היו זקוקים לו. ואם כך אין לבצוע על ב' כיכרות ביו"כ שהרי אין הטעם. אולם אפשר שירד מן כפול לצורך קטנים וחולים וא"כ נשאר הטעם, מ"מ חכמים לא תקנו לחם משנה ליוה"כ כיון דהאכילה ביו"כ אינה אלא דרך מקרה. ור' גם פס"ת שם אות טו.

34 הברכה בתחילה היא משום שאסור ליהנות מהעוה"ז ללא ברכה. הברכה לאחר האכילה מן התורה (כשאוכל פת) היא רק כשאוכל שיעור שביעה שנאמר: "ואכלת ושבעת, וברכת". חכמים תקנו לברך על אכילת כזית משום שבכל התורה אין אכילה בפחות מכזית, וכן על שתיית רביעית. שולחן ערוך סימן רי סעיף א, ובמ"ב ס"ק ג' ד'.

35 שו"ע קנ"ח סעיפים ב, ג, ובמ"ב שם סוף ס"ק י'.

36 שש"כ לט לא בשם הגרש"ז אויערבך.

37 שו"ת רע"א סימן כג. שש"כ לט לו ובהערה קטו. ור' בשש"כ במהדורה החדשה (פרק לט הערה קכב) לגבי עליית שלישי.

38 שו"ע תרכ"ד ג. ואם חל יוה"כ בשבת - לדעת השו"ע ג"כ אין מברכים על הבשמים, והמנהג בקהילות אשכנז לברך. (מ"ב שם ס"ק ה. ערוה"ש שם א.)

39 שו"ע שם ד ועי"ש במ"ב ס"ק ז הטעם, ושם בבה"ל ד"ה ויש אומרים, ובפס"ת.

40 רמ"א שם ה.

41 רמ"א סוף סי' תרכ"ה משנ"ב שם, ס"ק ב' מה שהתחיל מאתמול או שלא היה בכוחו להתחיל מיד במוצאי היום, יתחיל ויסיים מיד בצאתו מבהכ"ס אחר תפילת שחרית, ואפילו הוא ערב שבת יסיים עד חצות. שמצווה הבאה לידי אל יחמיצנה. וכן יראה לקנות משהו מארבעת המינים כה"ח תרכ"ד ס"ק לה - לו.

42 רמ"א סוף סי' תרכ"ד וראה בכה"ח סי' קל"א אות צ"ח כמה טעמים לעניין, ומג"א כתב כאן שזה הזמן בו נחנך בהמ"ק בזמן שלמה המלך.

43 מ"ב שם ס"ק י"ח. כה"ח קלא ס"ק לו

חג הסוכות

מהלכות הישיבה בסוכה

א. "בסוכת תשבו שבעת ימים... למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל" (ויקרא כג מב-מג). הסוכות הם ענני כבוד שהקיף בהם הקב"ה את עם ישראל בהליכתם ארבעים שנה במדבר לכל יכם שרב ושמש.¹

ב. כיצד מצוות ישיבה בסוכה: שיהא אוכל ושותה וישן ודר בסוכה כל שבעה ימים, בין ביום ובין בלילה כדרך שהוא בביתו בשאר ימות השנה. וכל שבעת ימים עושה אדם את ביתו ארעי ואת סוכתו קבע.²

ג. כתבו האחרונים שיכין בישיבתה שציונו הקב"ה לישב בסוכה זכר ליציאת מצרים וגם זכר לענני כבוד.³

ד. מצוות עשה מן התורה לאכול בסוכה כזית פת בלילה הראשון של חג סוכות, ויש לאכול אותו בתוך כדי אכילת פרס, ויתכוון באכילתו לקיום מצוות עשה. יש אומרים שיש לאכול שיעור של כביצה וכן ראוי לנהוג לכתחילה.⁴

ה. נהגו שאין מברכים על הסוכה (ליישב בסוכה) אלא בשעת האכילה.⁵ לכן ראוי מיד כשנכנס לסוכה לאכול מעט יותר מכביצה ממאפה שהוא מחמשת מיני דגן ויברך ליישב בסוכה, ולא ישב סתם כך בסוכה עד שיביאו לו סעודתו.⁶ ולדעת הספרדים על מנת לברך לישב בסוכה יש לאכול מעט יותר מכביצה לחם דווקא, או מיני מזונות בשיעור קביעת סעודה, שאז חייב בנטילת ידיים וברכת המוציא.⁷

ו. השנה (תשפ"ג) שיו"ט ראשון של סוכות חל בשבת, סדר הקידוש בלילה הראשון: יום השישי ויכולו, בורא פרי הגפן, מקדש השבת וישראל והזמנים, ליישב בסוכה, שהחיינו.⁸ ובדיעבד אם בירך שהחיינו ואח"כ ליישב גם יצא.⁹

ז. לדעת הרמב"ם מברכים ליישב בסוכה כשנכנסים לסוכה קודם שיושבים,¹⁰ לכן בשעת הקידוש עומדים ובסיומו מברכים ליישב בסוכה ויושבים, ואחר שיושבים מברכים שהחיינו.¹¹ הרמ"א כתב שאנו נוהגים לקדש מיושב.¹² אמנם הנהגים כדעת האר"י לעמוד בכל הקידושים ינהגו כרמב"ם.¹³

ח. בשאר הימים שאין בהם קידוש מנהג הספרדים להקדים את ברכת לישב בסוכה לברכת המוציא, כדי שלא להפסיק בין ברכת הנהנין לבין האכילה.¹⁴ ואילו מנהג האשכנזים להקדים את ברכת המוציא

לברכת לישיב בסוכה ואין זה הפסק משום שצורך סעודה הוא.¹⁵ וכשמקדש ביום בשבת או ביו"ט, אם מתכוון ליטול ידיו מיד לסעודה, נחלקו הדעות האם יברך ליישב בסוכה אחר ברכת המוציא, או קודם שתיית היין,¹⁶ ואם אוכל רק מזונות מברך ליישב בסוכה קודם שטועם מן הכוס.¹⁷

ט. מעיקר הדין השותה יין אינו חייב לשותותו בסוכה, אף אם קובע עצמו לשתיית היין, ויש מהאשכנזים המחמירים וסוברים שאם קובע עצמו לשותות יין, דהיינו ששותהו בחבורה וכדו', חייב בסוכה אך גם לשיטתם לא יברך לישיב בסוכה על שתיית יין בלבד.¹⁸ ומ"מ יש מהאשכנזים הנוהגים לעשות את ההבדלה בסוכה ולברך בה לישיב בסוכה, וראוי שיאכלו אח"כ מיני מזונות.¹⁹

מהלכות ארבעת המינים

א. נאמר בתורה: "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר, כפת תמרים, וענף עץ עבות וערבי נחל" (ויקרא כ"ג, מ), וקיבלו חז"ל מהלכה למשה מסיני שהכוונה לאתרוג, לולב, הדס וערבה.

ב. מצווה לאגוד את הלולב עם ההדסים והערבות, ונוטלים את הלולב ביד ימין ואת האתרוג ביד שמאל. איטר, לדעת הספרדים נוטל ככל אדם, ולדעת האשכנזים נוטל את הלולב בשמאל ואת האתרוג בימין.²⁰

ג. מצות נטילת ארבעת המינים מהתורה היא ביום הראשון בלבד, פרט למקדש בו נוהגת המצווה מהתורה שבעה ימים, וחכמים תיקנו, זכר למקדש, ליטול ארבעת המינים בכל שבעת ימי החג פרט לשבת.²¹ ד. השנה (תשפ"ג) אין נוטלים לולב ביו"ט ראשון של סוכות משום שחל בשבת, וע"כ המצווה היא מדרבנן בלבד.

ה. כל היום החל מהנץ החמה כשר לנטילת ארבעת המינים. המשכים לצאת ואינו יכול להמתין עד הנץ רשאי ליטול משיעלה עמוד השחר.²² ו. ביום הראשון צריכים ארבעת המינים להיות שלו ואינו יוצא ידי חובה בשאול, ובשאר הימים שאול כשר.²³ כמו"כ פסול "חסר" נוהג רק ביום הראשון, ובשאר הימים כשר.²⁴ לכן אתרוג שנחסר או ניקב, וכן לולב שנחלקה בו רוב התיומת (דהיינו רוב העלה המרכזי) פסול ביום הראשון.²⁵ וכשר בשאר הימים.²⁶

ז. יש אומרים שאין לקנות ארבעת המינים בהקפה על מנת לשלם לאחר החג, כי כל זמן שלא שילם לא קנה אלא מדרבנן ועדיין אינו נחשב שלו מהתורה ולא יוצא יד"ח ביום הראשון.²⁷

ח. שיעור ארבעת המינים:

- שיעור אורך השדרה של הלולב לא פחות מארבעה טפחים.²⁸
- שיעור אורך בד ההדס לא פחות משלושה טפחים, ואפילו ארוך ביותר כשר ובלבד ששדרתו של הלולב תהיה גבוהה ממנו טפח לפחות.²⁹ למצוה צריך כל אורך שיעור ההדס להיות משולש, אך אינו פסול כל עוד נשאר משולש ברובו.³⁰
- שיעור אורך בד הערבה - לא פחות משלושה טפחים, ורשאי להוסיף על שיעור זה כנ"ל לגבי הדס.³¹
- שיעור גודל אתרוג לא פחות מכביצה. למעלה משיעור זה, אפילו גדול ביותר - כשה.³²
- מכלל הידור מצוה להוסיף על השיעור המצומצם.³³

ט. פסול יבש:

- לולב היבש פסול, והוא שיבשו רוב עליו או שיבשה שדרתו. שיעור היבשות - משיכלה מראה הירקות שבו וילבינו פניו.³⁴
- הדס שיבשו עליו פסול, כמשו עליו כשר שיעור היבשות משילבינו פניהם לאחר שנפרכים בציפורן.³⁵
- ערבה שיבשו רוב עליה פסולה. שיעור היבשות משתכלה מראה הירקות לגמרי.³⁶
- אתרוג היבש פסול, ושיעור היבשות כשאנו מוציא שום ליחה.³⁷

י. אשה פטורה מנטילת ארבעת המינים ככל מצות עשה שהזמן גרמא, אך רשאית ליטול. לדעת האשכנזים רשאית גם לברך, ולדעת הספרדים תיטול בלא ברכה.³⁸

1 שו"ע סי' תרכ"ה סע' א'.

2 שו"ע סי' תרל"ט סע' א'.

3 מ"ב תרכ"ה ס"ק א' ובדיעבד אם כיון לשם מצוות סוכה כמ"ש בתורה יצא. דייק שם הביכורי יעקב, שהיה בסוכה כתוב "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות..." הרי שיש בישיבת סוכה חיוב של ידיעה ולכן לכתחילה לכון כמש"כ המ"ב.

4 שו"ע סי' תרל"ט סע' ג' ומ"ב שם. ובשיעור כדי אכילה פרס נחלקו הדעות, ולכתחילה יאכל בתוך ארבע דקות, (ר' ילקוט יוסף). ואם אוכל כביצה זמן האכילה הוא כפול.

5 שו"ע סי' תרל"ט סע' ח. 'ראה מ"ב ס"ק מ', כה"ח אות צ' ד' וע"ע סי' תרמ"ג מ"ב ס"ק ד' ובשעה"צ אות ד' הטור הביא דעת ר"ת שעיקר קביעות שאדם עושה בתוך הסוכה היא האכילה, הרב המגיד פ"ו הל' י"ב מסוכה כתב שכן נהגו העולם שאין מברכים אלא על הסעודה כדעת ר"ת, הב"י הביא דעת המרדכי וכן עמא דבר, ולכן למרות שמצוות ישיבת סוכה אינה דווקא אכילה, כבר נהגו כפי שהביא השו"ע. כתב מהרי"ל הל' סוכה, הסמיכו ברכה לאכילה שאכילה קרויה ישיבה כדכת' (ברא' ל"ז כ"ה) וישבו לאכול לחם.

6 משנ"ב סי' תרל"ט ס"ק מ"ו שעה"צ אות פ"ד.

7 ר' כה"ח שם אות ל"ג שם משמע אם רוצה ליישב בסוכה אחר אכילה של קצת יותר מכביצה מזונות יוכל לברך, אולם עי"ש אות מ' וכן אות צ"ח שמפקפק מאד בהיתר זה ואומר שיאכל לכל הפחות מעט יותר מכביצה פת לצורך הברכה, וכ"כ בילקוט יוסף.

8 שו"ע סי' תרמ"ג סע' א', ועי"ש שהטעם הוא שברכת שהחיינו מתייחסת גם לקידוש היום וגם למצות הסוכה, וע"כ מברכים אותה אחר לישב בסוכה שהרי מטרת בניית הסוכה היא הישיבה בה.

9 מ"ב שם ס"ק ג'. ועי"ש בשעה"צ אות ג שמחד יש להקדים לישב בסוכה שהיא חובת היום, ומאידך יש מקום להקדים שהחיינו שהיא תדירה שהרי מברכים אותה בכל יו"ט, וע"כ בדיעבד אם הקדים שהחיינו יצא.

10 רמב"ם הל' סוכה פ"ו הל' י"ב.

11 שו"ע סי' תרמ"ג סע' ב'. ומבאר המ"ב ס"ק ד' שלדעתו הישיבה בסוכה היא תחילת עשיית המצוה ויש לברך עובר לעשייתו דהיינו קודם תחילת עשיית המצוה. ועי"ש בשעה"צ אות ד שנחלקים ה"ט"ז והב"ח בשאלה מה פירוש המילים "לישב בסוכה" לדעת הרמב"ם: האם ישיבה דווקא או עכבה בסוכה, ונפק"מ האם יכול לברך לישב בסוכה כאשר אוכל בעמידה. וע"ע משכ"ז בפמ"ג אות ב'. ועי' בב"י שביאר שברכת המצוות היא ברכה למי שציונו לקיים את המצווה ואחר קיומה למי יברך הרי כבר קיים המצווה, ולכן מברכים קודם לעשייה ומיד מקיימים. ברכת שהחיינו היא ברכה למי שהגיענו לזמן זה שזכויים לקיים המצווה שצונו ולכן כל זמן שלא התחיל לקיים המצווה לא שייך ברכת שהחיינו. אלא שלדינא היות ומברכים שהחיינו על בניית הסוכה רק אנו נוהגים לברך על עיקר המצווה ולפטור בניית הסוכה, ואנו מנצלים ברכת הזמן של יו"ט לשני הדברים, יכול לברך גם קודם לשיבה. ואולם במ"ב שם ס"ק ה כתב שלא יברך ברכת שהחיינו קודם שישב כדי שצריך להסמיך עשיית המצווה אל הברכה, שכייון שבירך לישב בסוכה צריך לישב תיכף. וצ"ע

12 רמ"א שם, שם, וכפי שביאר מ"ב ס"ק ד' שהרי מנהגנו לברך ליישב בסוכה רק בשעת אכילה, ועל כן גם אם מברך לאחר שיושב, לפני שאוכל, נקרא עובר לעשייתו. רמ"א לשיטתו סי' רע"א סע' י' שיותר טוב ליישב בשעת הקידוש, משנ"ב שם ס"ק מ"ו הביא שני טעמים, א' אין קידוש אלא במקום סעודה וכשיושב נראה יותר כסעודה, ב' היות ומוציא אחרים יד"ח וזה אפשרי רק עם קבעו עצמם מראש לצאת בברכתו, הרי כשכולם יושבים מברך ושומעים נקרא קביעות.

13 כף החיים תרמ"ג ס"ק ח'. ור' אלף למטה תרכ"ה ס"ק ע"ד שרבים וגדולים גם מבני אשכנז נוהגים לקדש בעמידה - כשיטת הרמב"ם. ור' גם הליכות שלמה ט, ד שהגרש"ז אורבך נהג לקדש לביל סוכות בעמידה אף שבשאר יו"ט קדש בישיבה.

14 ל"כ הטור בשם מהר"ם מרוטנבורג וכתב ב"י שדברי מהר"ם נראים בעינינו ככתב השו"ע סי' תרמ"ג סע' ג'.

15 רמ"א שם ועי"ש במ"ב ס"ק ז שהוא כדי שיתחיל בסעודה, שעל ידה הוא עיקר חיוב הסוכה, ואין זה הפסק כשם שהקידוש אינו הפסק.

16 משנ"ב תרמ"ג ס"ק ט וסיים ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד עי"ש.

17 משנ"ב סי' תרמ"ג ס"ק ט' בסופו.

18 שו"ע סי' תרל"ט סע' ב' ומ"ב שם ס"ק יג ובשעה"צ שם אות כז, ובה"ל ד"ה ויין.

19 ר' שש"כ פרק נח סעיף כב ובהערה ק"ג, ופס"ת שם ס"ק י'.

20 שו"ע סי' תרנ"א סע' א - ג.

21 שו"ע סימן תרנ"ח סע' א - ב. מ"ב שם ס"ק א. ולדעת הביכורי יעקב בירושלים נוהגת המצווה מהתורה כל שבעת הימים גם בזמן הזה, עפ"י שיטת הרמב"ם בפירוש המשנה שירושלים בכלל מקדש, וקדושת ירושלים לא בטלה. לשיטתו יש להחמיר בירושלים בכל ימי החג בדברים הפוסלים ביום הראשון, ומ"מ אין להחמיר אלא במקומות שידוע שהתקדשו בקדושת המקדש כגון ליד הכותל המערבי.

22 שו"ע סי' תרנ"ב סע' א. ואם לא נטלו עד בית השמשות - יטול אז בלא ברכה. (מ"ב שם ס"ק ב).

23 שו"ע סי' תרמ"ט סע' ב. לכן ביום הראשון אם נוטל ארבעת המינים של חברו צריך לתת לו אותם במתנה ע"מ להחזיר שאז נחשב כשלו. (מ"ב שם ס"ק א).

24 שו"ע שם סע' ה'. ואם ניטל הפיטם י"א שפסול מטעם שאינו הדר ולא מטעם חסר וע"כ פסול כל שבעה. ואם לא יכול למצוא אחר יש לסמוך על המקילין, אך לענין ברכה י"א שלא יוכל לברך אלא בצרוף ספק נוסף. (מ"ב ס"ק לו)

25 שו"ע סי' תרמ"ה סע' ג' ברמ"א ומ"ב שם. והוסיף שם הרמ"א שלכתחילה מצוה מן המובחר ליטול לולב שלא נחלק העלה העליון כלל, ועי"ש במ"ב שאמנם אם יש לו לולב כזה יותר טוב לברך עליו אבל מדינא אין לחוש כלל כל זמן שלא נחלק רובו.

26 מ"ב שם ס"ק יז.

27 שערי תשובה סי' תרנ"ח בשם המחנה אפרים. מ"ב שם ס"ק י' ומשמע שאף אם הביאו לרשותו וקנאו בקנין חצר נכון לכתחילה לפרוע את התשלום קודם החג, וכ"כ באלף המגן סי' תרכ"ה ס"ק כ.

28 שו"ע סי' תרנ"ח

29 שו"ע סי' תרנ"ח סע' א - ב.

30 שו"ע תרמ"ו ה. ועי"ש במ"ב ס"ק יח שנחלקו הראשונים כשהיו בכל שיעור אורך ההדס שלושה עלים בכל קן ונשר עלה אחד מכל קן ברוב שיעור ההדס, ולהלכה מקילים בשעת הדחק.

31 שו"ע סי' תרנ"ח סע' א - ב.

32 שו"ע סימן תרמ"ח סע' כ"ב. ועי"ש שאם הוא כביצה אפילו אם הוא בוסר שעדיין לא נגמר פרי - כשר.

33 שו"ע סי' תרנ"ו סע' א'.

34 שו"ע סי' תרמ"ה סע' ה. וברמ"א שם כתב ש"א דלא מקרי יבש אלא כשנתפרך בציפורן, ועי"ש במ"ב ס"ק כה שאין להקל כשיטה זו כל זמן שיש בעיר לולב לח.

35 שו"ע סי' תרמ"ו סע' ו, ז. ועי"ש במ"ב ס"ק כ שבמציאות אינו מצוי שילבינו פניו ולא יהיה נפרך בציפורן ואם כן כשנתלכנו פניהם ודאי יבש הוא.

36 שו"ע סי' תרמ"ז סע' ב' ובשעה"צ שם אות ו.

37 שו"ע סי' תרמ"ח סע' א'.

38 ר' שו"ע סימן תרנ"ח סע' ט ובט"ז שם ס"ק ו ומג"א שם ס"ק יא. ושו"ע סי' תקפ"ט סע' ו.

מאה שנים לייסודה
BENI BRAK Y-CELEBRARY

המועצה הדתית רעננה

לשמוע קול שופר

באתר זה יתקיימו בעז"ה
תקיעות שופר ברחובה של עיר

בראש השנה תשפ"ד

יום ראשון, ב' תשרי 17.9
בשעה 17:30

בואו בשמחה

לפרטים נוספים: <https://did.li/BNuua>

**רשימת מקומות משוערת בהם יתקיימו תקיעות שופר
אנא התעדכנו באתר קרוב לחג**

• נווה זמר גן יפה ירקוני	• גן עליה	• גן המיסדים	• בית העירייה
• פארק אורי גורדון	• גן עציון	• גן המלכים	• גינת אלוך
• גן פרץ	• גן שרי הרדוף	• גן הנבל	• גן אריני
• רחבת בית יד לבנים	• גן ששת הימים	• שכונת 2005	• גן בית הלל
• רח' אחוזה פינת בן גוריון	• כיכר רח' שברץ	• גן הנשיאים	• גן גדי נוטס
• שביל הזהב הכיכר המרכזית	• מרכז אליאכ	• גן הר סיני	• גן גולומב
• גן אלחריזי	• מרכז גולן	• גן הרצל	• פארק רעננה
• גינת איינשטיין	• מרכז פוזין	• גן מאפו	• גן דוד אלעזר
• גינת רח' מבצע קדש ומגדל	• מתנים קריית שרת	• גן מכבי	• גן דוכיפת
	• נאות שדה - רח' דבורה עומר	• גן מנחם ביין	• גן החשמנאים
	• נווה זמר - ספורטק	• שכונת לב הפארק	• גן היובל
	• נווה זמר גן יפה ירקוני	• גן משה דיין	• גן המגנים

"לילו ולתמו בלחמת מלכ"

הקפות שניות

תושבי העיר מוזמנים
להשתתף בשמחת

הקפות שניות

שתתקיימנה אי"ה,

במוצאי שמחת תורה

כ"ב תשרי תשפ"ג | 7.10.23 | בשעה 20:30

ברחבת בית יד לבנים | אחוזה 147 רעננה

בהשתתפות להקת

"רוקדים"

ראש העיר

רעננה

המשנה לראש העיר

רעננה

מר אריה פרידמן

יו"ר המועצה הדתית רעננה

הרה"ג יצחק פרץ שליט"א

רב העיר רעננה

הרב שלמה אישון שליט"א

רב מזרח העיר רעננה

הרבנות הראשית - המועצה הדתית רעננה

קלאוזנר 18, רעננה | טל: 09-7431345 | פקס: 09-7484482

המועצה הדתית רעננה www.mdr.org.il mdt.rann@gmail.com